

AIH – ARTIST IN HOUSE

Anna Bergman

AIH – ARTIST IN HOUSE

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Taiteen laitos
Visuaalisen kulttuurin maisteriohjelma
Taiteen maisterin opinnäyte 2012

SISÄLLYS

ESIPUHE.....	7
1. JOHDANTO.....	9
<i>Omat lähtökohdat</i>	9
<i>Tavoitteet</i>	10
2. ALKU	14
<i>Taiteen soveltaminen</i>	14
<i>Innovaatियोyhteiskunta</i>	18
3. KONSEPTIN KEHITTYMINEN.....	20
<i>Työ, uusi työ ja taiteilijan työ</i>	21
<i>Paikkasidonnaisuus ja projektin pituus</i>	23
<i>Raha</i>	24
<i>Taiteilijan paikka</i>	26
<i>Myynti</i>	29
<i>Työn, taiteen ja paikan subde</i>	31
<i>Sähköpostia</i>	35
<i>Yritystapaaminen</i>	35
<i>Yhdistystapaaminen</i>	37
<i>Etäällä</i>	40
<i>Tapahtumantekijät</i>	40
4. SISÄLLÄ	43
<i>Tarkkailu ja etäisyys</i>	44
<i>Työ(skentely) ja aika</i>	49
<i>Toimistossa</i>	53
<i>Esineet</i>	54

5. HUOMIOITA JA LISÄYKSIÄ	56
<i>Tila</i>	56
<i>Etäisyys</i>	58
<i>Läsnäolo</i>	59
<i>Poissaolo</i>	60
<i>Tekijä</i>	61
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	62
<i>Tuote</i>	62
<i>Yhteisö</i>	64
<i>Työ</i>	67
<i>Teos</i>	68
LIITTEET	71
<i>Myyntikirje:</i>	71
<i>Sähköpostivastauksia ja -keskusteluja myyntikirjeen tiimoilta</i>	72
<i>Huomioita ja lisäyksiä esittely- ja tiedoteteksti</i>	
<i>Tapatumantekijöiden avajaisiin 20.1.2012</i>	78
<i>Huomioita ja lisäyksiä teosluettelo</i>	79
<i>Tapatumantekijöiden loppukyselyn vastaukset</i>	80
KIRJALLISUUS	84
<i>Painamattomat lähteet</i>	85
<i>Verkkolinkit</i>	86

ESIPUHE

Voiko taide tapahtua työpaikalla? Tämän opinnäytteen aiheena ja tutkimuskohteena on taidekonsepti, jolle olen antanut nimeksi AiH. Se on lyhenne sanoista Artist in House. Siinä on kyse yrityksestä myydä taiteilija (tai toisin sanottuna työllistyä taiteilijana) yritykseen, toimistoympäristöön tekemään taideteosta tai teoksia. Kunkin AiH:n puitteissa toteutettavan projektin suunniteltu työskentelyperiodi on kolme viikkoa, jona aikana tarkoituksena on tehdä työpaikalle paikkasidonnainen teos. Olen tämän ajan työyhteisön jäsen ja tavoittena on saada palkkaa työstäni. Teoksen muotoon ja toteutustapaan vaikuttaa sekä itse toimistoympäristö että työntekijät. Tarkoituksena on tutustua ihmisiin ja yhteisön yleiseen toimintaympäristöön ja antaa sen johdattaa teoksen ideointia.

Konseptin suunnittelun yhtenä lähtökohtana oli pohtia taiteen paikka konkreettisesti tilassa ja ympäristössä. Olen kuitenkin kiinnostunut myös taiteen ja taiteilijan sijoittumisesta maailmaan yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa mielessä. Siihen liittyvät oleellisesti ne rajat, joita yhteiskunta ja yhteisöt rakentavat, synnyttävät tai toteuttavat arjessa. Olen kiinnostunut siitä voiko nykytaide tapahtua oman ”reviirinsä” ulkopuolella ja millä ehdoin. Ehkä täsmällisemmin, voinko itse työskennellä toimistoympäristössä ja niissä rajoissa, jotka olen itselleni projektissa asettanut. AiH:n voi nähdä osana taiteen kentässä olevaa liikettä laajentaa sitä tapahtuma-avaruutta ja niitä tilanteita sekä ympäristöjä, joissa ihmiset voivat olla kosketuksissa taiteeseen.

Tutkimukseni kohteena on työpaikan arki ja yhteisö, mutta ennen kaikkea se voiko taiteilija taiteentekijänä olla osa tätä arkea. Konseptin ehdotuksena on lisätä työelämän yhteisöllistä biodiversiteettiä ja osoittaa, että taide tuottaa tietoa.

AiH on myös henkilökohtainen yritys työllistyä. Suunnitteluprosessi nosti esille kysymyksen siitä, mitä taiteellinen työ on ja voidaanko teoksen tekemistä tarkastella perinteisen työn näkökulmasta, jonkinlaisena asiantuntijuutena. AiH on ratkaisuehdotus taiteilijan työllistymisen ja toi-

mintaedellytysten kysymyksiin. Konseptin ideana ei ole kuitenkaan taiteen valjastaminen pedagogiseksi tai yhteisöterapeuttiseksi välineeksi. Se ei ole taiteen soveltamista. Se on taiteen tuomista lähelle. AiH on taidetekoja työpaikalle. AiH on konsepti, jonka avulla pyrin ratkaisemaan taiteilijan ansaintalogiigan uudella tavalla sekä taiteellisen työskentelyn metodi. Tässä opinnäytetyössä esittelen sen kehittämisprosessia ja ensimmäistä sen puitteissa Tapahtumantekijöille toteutettua projektia.

1. JOHDANTO

Omat lähtökohdat

Omaa ammatillista uraani voi kuvata sanalla moninainen tai kirjava. Se on sarja opintoja, vakituisia ja määräaikaista työsuhteita, jatkokoulutusta, freelancer-työtä, taiteellisia projekteja, työttömyyttä, valtion työllistämistoimia ja jälleen opintoja. Taloudellisesti se on tarkoittanut pääsääntöisesti köyhyyttä ja aina toisinaan hetkellisiä isompia tulojen aikoja. Tuloni ovat tulleet viimeisten 12 vuoden ajan tärkeysjärjestyksessä seuraavista lähteistä: ansiosidonnainen tai soviteltu päiväraha, freelancer-työt, osa-aikaiset siivoustyöt, satunnaiset määräaikaisten työsuhteiden, muutamat apurahat ja teosmyynnit. Ilman perheeni, puolisoni ja toisinaan ystäväni taloudellista tukea en olisi selvinnyt.

Tällainen asetelma ei kuitenkaan ole kovin harvinainen. Taiteilijoiden keskuudessa se vaikuttaa olevan ennemminkin sääntö kuin poikkeus. Kyse ei ole siitä, että tilanne olisi erityisesti jonkun vika. Taiteen ja kulttuurin alalla ei tähän asti (ja ehkä ei koskaan tulevaisuudessakaan) yksinkertaisesti ole ollut samanlaisia työllistymismahdollisuuksia kuin esimerkiksi tekniikan, terveydenhuollon tai talouden piirissä. Toisaalta samanaikaisesti on näkyvissä muutos, jossa perinteisempääkin valkokaulustyötä alkaa vaihtaa sama työsuhteiden epämääräisyys ja -jatkuvuus kuin luovilla aloilla.¹

Henkilökohtaisena lähtökohtana AiH:n kehittämiseksi oli tuskastuminen siihen tapaan, jolla tähän asti olin työskennellyt. Se liittyi myös vahvasti oman taiteellisen identiteetin jatkuvaan uudelleen määrittelyyn ja toisaalta myös siihen havaintoon, etten ammatillisesti kuulunut oikeastaan mihinkään. AiH:n kautta olen pyrkinyt ratkaisemaan oman taiteen

¹ Jussi Vähämäki, ”Uusi työ ja prekariaatti”, *Megafoni* 14.5.2006, (<http://megafoni.kulma.net/index.php?art=343>). Käyty viimeksi 11.3.2012).

tekemisen, työllistymisen ja toimeentulon yhteensovittamattomuudesta aiheutuneet ongelmat. Ennen kaikkea kyse on ollut konkreettisista asioista. Olin tympääntynyt apurahojen ja näyttelyiden kautta taiteilijuuden toteuttamiseen. Toisaalta halusin tuntea kuuluvani johonkin yhteisöön. AiH:a voi ajatella myös rutiineista pitävän ihmisen yrityksenä saada rakennettua raamit, joissa työnteolle eli teoksien tekemiselle on päämäärä.

Tavoitteet

Tässä opinnäytetyössä esitellen lähtökohtia sille, miksi ylipäätään päätin lähteä suunnittelemaan AiH-konseptia. Tarkoitus on myös selvittää prosessin konkreettisia vaiheita sekä kuinka AiH lopulta muotoutui sellaiseksi kuin se muotoutui. Toteutumattomat ideat, teokset ja projektit ovat aina jollain tavalla orpoja. Ne eivät oikeastaan tiedä minne kuuluvat ennen kuin tulevat toteutetuiksi. Oleellista AiH:nkin kohdalla on ollut löytää sille jonkinlainen koti. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on siis ollut myös tunnistaa mikä pohjimmiltaan on AiH.

Prosessin aikana AiH muovautui pelkästä tuotekonseptista oman taiteellisen työskentelyn metodiksi. Päästäkseni tähän olen työssä pohtinut ennen kaikkea työtä ja työpaikkoja. Niiden ominaislaatua varsinkin suhteessa yhteisöllisyyteen ja paikkaan eli toimistoon. Koska AiH:ssa on ollut pyrkimyksenä löytää tapa yhdistää taiteen tekeminen ja työllistyminen, olen tutkinut myös niitä tapoja, joilla se jo on tehty. Esittelen joitakin taiteilijan työllistymisen vaihtoehtoja ja pohdin sitä miksi ne ovat tuntuneet oman työskentelyn kannalta riittämättömiltä tai sopimattomilta.

AiH:n kehittäminen on henkilökohtainen projekti, jossa yhtenä pohjavireenä on ollut kyvyttömyys paikallistaa itseään taiteilijana, graafikkona tai kuten niin moni sanoo; kulttuurin moniammattilaisena. Prosessin puitteissa olen tutustunut sosiologiaan ja siinä nojautunut Pierre Bourdieun kenttäajatteluun, kirjoituksiin taiteesta sekä taiteilijan sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta. Toisena suuntimena olen pitänyt Nicolas Bourriaudin *relational aesthetics* -termiä, jolla hän kuvaa varsinkin 1990-luvun taiteen kommunikatiivisia ja yhteisöllisiä muotoja. Koska hänen kirjoituksensa ovat hieman kiistanalaisia, olen tutustunut myös Claire Bishopin ar-

tikkeliin ”Antagonism and Relational Aesthetic”. Opinnäytetyön ja jossain määrin koko AiH -idean pontimena voi pitää Jussi Vähämäen kirjaa Kuhnurien kerho, joka tuntui ensilukemalta (vuonna 2009) kertovan juuri siitä todellisuudesta, jossa itse elin. Se on toiminut kriittisenä heijastuspintana niissä kohdin, kun olen pohtinut nykyaikaista työtä ja sen muotoja.

Lähtiessäni suunnittelemaan ja kehittämään AiH:a en ollut varma, missä taiteen kontekstissa sitä tulisi tarkastella. Oman taiteellisen työskentelyni lähtökohdat ovat kuitenkin kuvanveistossa, installaatioissa ja käsitetaiteessa. Vasta ensimmäisen Tapahtumantekijöille tehdyn projektin jälkeen oli nähtävissä, että se juuri konseptuaalisen muotonsa puolesta nivoutuu käsitetaiteen kontekstiin. AiH:lla on yhtymäkohtia myös nykytaiteen uusiin muotoihin kuten tapahtumallisuuteen ja interventioihin, mutta niihin se oikeastan vain viittaa. AiH on kuitenkin osa taiteen kentässä näkyvää liikettä kohti arjessa tapahtuvaa, yhteisöllisempää ja nykyhetkeen sitoutunutta työskentelytapaa.

Oleellista AiH:a kehittäessäni on ollut huomioida ne työskentelyvaihtoehtot, joita taiteilijalla on Suomessa. Yleisintä lienee, että taiteilijat tekevät teoksiaan työhuoneillaan, esittävät niitä näyttelyissä ja rahoittavat työskentelynsä apurahoilla ja muilla töillä. Vaihtoehtojakin on alkanut ilmetä taidetta soveltavissa hankkeissa ja nykyään monet taiteilijat tekevät yhteistyötä tai toimivat kollektiiveina². Riippumatta siitä millaisia teoksia tehdään ja missä, taiteilijat ovat kuitenkin vahvasti sidoksissa taiteen eri instituutioihin. Koko taiteen tekemisen taloudellinen järjestelmä perustuu ennen kaikkea instituutioiden jakamiin ja ohjaamiin rahavirtoihin (tai oikeastaan puoroihin).³

Olen opinnäytetyön puitteissa pyrkinyt tutustumaan myös niihin nykytaiteen ilmiöihin, joihin olen ajatellut AiH:n linkittyvän. Tässä kohdin kyse on ollut ennen kaikkea valinnan vaikeudesta. Keskityin sellaisiin taiteen muotoihin, joiden keskiössä on arki, tilallisuus ja vuorovaikutteisuus. En ole kuitenkaan lähtenyt erittelemään kovin yksityiskohtaisesti mihin näistä oma työskentelyni rinnastuu tai refleктоimaan omaa työskentelyäni ja sen suhdetta nykytaiteen eri ilmiöihin. Oleellisinta on ollut pohtia

2 Esimerkkeinä mainittakoon Oksasenkatu 11 -kollektiivi Helsingissä ja Porissa toimiva performanssiryhmä Messiaaninen Visuaalisen Etiikan Tutkimuskeskus.

3 Taiteilijan urakehityksestä ja toimeentulosta on kirjoittanut esim. Sari Karttunen sekä Kira Sjöberg.

työtä. Hieman perusteellisemmin tutustuin kuitenkin Pilvi Takalan työskentelyyn ja teoksiin, koska hänen *The Trainee* -teoksensa oli muotoonsa puolesta niin lähellä sitä mitä AiH:n puitteissa oli tarkoitus tehdä, niin työpaikalla olemisen kuin yhteisöiden tutkimisenkin kautta. Toinen kiinnostava taiteilija, jonka teoksiin tutustuin oli Sophie Calle. Olin erityisen kiinnostunut hänen tavastaan dokumentoida ja tuoda näkyväksi teoksensa sekä oma roolinsa niiden tekemisessä. Erotuksena molempiin taiteilijoihin koen erittäin hankalana itseni esille tuomisen suoraan teoksessa. AiH:ssa on siis olemassa selvä ambivalenssi taiteilijan näkyväksi tulemisen ja piiloutumisen välillä.

Jonkinlaisena henkilökohtaisena johdantona arkeen ja maailmaan kiinnittyvistä teoksista toimi käynti Berliinin 6. Biennaalissa kesäkuussa 2010. Näyttelyn teemana oli todellisuus, jonka ilmentymiä ja toisinaan vaikeasti hahmotettavia muotoja se pyrki valottamaan. Näyttelyn kuraattori Kathrin Rhomberg luonnehtii näyttelykatalogin johdannossa valittuja teoksia sellaisiksi, jotka eivät yritä vältellä todellisuutta vaan tekevät siitä omansa, tuottavat sitä⁴. Tämän opinnäytetyön kannalta kiinnostavimmat teokset olivat piiloutuneina arkiseen kaupunkiympäristöön tai sitten muodoltaan niin konseptuaalisia tai minimalistisia, että jäivät matkan aikana osittain huomaamatta. Kuitenkin lähes kaikki biennaalissa näkemäni teokset olisivat voineet olla tavalla tai toisella relevantteja pohdittavia suhteissa AiH:iin. Berliinin biennaali oli kaikinensa sekä kiinni todellisuudessa että irti siitä.

AiH:n kehittämisen tavoitteena on ollut löytää taiteilijan työllistymiseen ratkaisu ja selvittää voiko se tapahtua työntekijän roolissa. Toiveena on ollut samalla pitää kiinni taiteen tekemisen itsenäisyydestä. Periaatteena on siis ollut yrittää vieroittaa työ- ja talouselämä taipumaan, joustamaan ja näkemään konseptini mahdollisuudet. Jo alussa oli selvää, että AiH liikkuu taiteen, yhteiskunnan ja politiikan, työn ja talouselämän maailmoissa. Olen kuitenkin pitänyt AiH:a konseptina, joka ei sijoitu näistä teemoista selkeästi mihinkään tai edusta niistä yksinomaisesti jotain tiettyä.

AiH:n kehittäminen, ensimmäisen projektin toteuttaminen ja lopulta myös syntyneet teokset herättivät minussa niin poliittisia, sosiologisia, tai-

4 Kathrin Rhomberg, "what is waiting out there", *The 6th Berlin Biennale for Contemporary Art*, (Köln: DuMont, 2010), 12

teellisiä kuin lopulta filosofisiakin kysymyksiä. Olen pyrkinyt pohtimaan niitä itselleni tärkeiden teemojen kautta – kohtaamisen, yhteisöllisyyden, työn, tekijyyden ja tilan näkökulmista. Ennen kaikkea olen pyrkinyt tuomaan ilmi sekä kirjallisen työn että varsinaisen taiteellisen työskentelyn kautta taiteilijan työtä ja sen suhdetta muuhun työhön ja työn ympäristöihin.

Tämän suunnittelutyön konkreettisena tavoitteena oli kehittää AiH tuotekonseptiksi ja sen avulla työllistää itseni taiteilijaksi yrityksiin. Kehitys- ja suunnittelutyötä varten tutustuin aluksi taiteen soveltamiseen ja taiteen menetelmien käyttöön hyvinvoinnin edistämisessä niin työelämässä kuin muillakin yhteiskunnan sektoreilla. Sen lisäksi tutustuin myös innovaatiokeskusteluun erityisesti valtion ja hallinnon näkökulmasta. AiH-konsepti muotoutui toimintamalliksi, jossa kolmen viikon kestoisen projektin aikana toteuttaisin paikkasidonnaisen teoksen toimistoympäristöön. Ensimmäinen projekti toteutui ystäväni kautta hänen työpaikalleen Tahtumantekijöille.

2. ALKU

AiH on hakenut lopullista muotoaan lähes kahden vuoden ajan. Se oli alunperin vain yksi idea: Ajatus taiteilijasta työpaikalla. Motiivina oli ennen kaikkea toimeentulon hankkiminen ja pyrkimys yhdistää taiteen tekemisen ja työelämän parhaat puolet. Idean syntyyn vaikutti yhteiskunnallinen keskustelu taiteilijoiden työllistymisestä, yrittäjyydestä, sekä omat kokemukseni kulttuurin kentällä työn tekemisestä, työttömyydestä, työvoimapolitiittisista toimista ja taloudellisesta selviytymisestä. Käytännössä siis freelancerin arjesta eli pienistä tuloista ja ei mihinkään kuulumisesta.

Idea taiteilijasta työpaikalla muuttui oikeastaan hyvin vähän konseptin suunnittelun ja kehittelyn aikana. Alkuvaiheessa ajattelin AiH-toimintaa ennen kaikkea yrittäjyytenä ja jonkinlaisena konsultointitoimena. Siihen nivoutuivat epämääräiset ajatukset työhyvinvoinnista, taiteesta, innovaatioista, asiantuntijuudesta, seikkailusta ja elämyksellisyydestä. Yksinkertaisimmillaan idea oli, että työtehtäväni yrityksissä voisi olla vain toisin ajatteleminen. Osallistuisin kokouksiin, joissa saisin kysyä tyhmiä ja ehdottaa päättömyyksiä.

Taiteen soveltaminen

Lähdin ensimmäiseksi kartoittamaan niitä työllistymisen ja toimeentulon mahdollisuuksia, joita taiteilijoilla on työhyvinvoinnin piirissä. Valtion suunnalta on viimeisen kymmenen vuoden aikana lähdetty pohtimaan taiteilijoiden ja luovien alojen ammattilaisten työllistymisen kysymyksiä⁵. Näkökulmina on ollut kansalaisten hyvinvoinnin edistäminen ja työelä-

5 Ks. (http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/kulttuuri_hallitusohjelmassa/?lang=fi, käyty viimeksi 11.3.2012) ja Kulttuuripolitiikkaan liittyvät linjaukset, ohjelmat ja hankkeet, (http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankkeet/?lang=fi, käyty viimeksi 11.3.2012)

män innovaatioiden kasvattaminen taidetta ja taiteilijoiden erikoisosaamista hyödyntämällä. Tämän seurauksena yksi merkittävimpiä taidekenttään vaikuttavia valtiollisia hankkeita tällä hetkellä on Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelma vuosille 2010–2014. Se on osa Terveyden edistämisen politiikkaohjelmaa ja hanketta toteutetaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuudessa. Toimintaohjelma sisältää 18 toimenpide-ehdotusta, joilla tähdätään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen yhteiskunnan eri alueilla kulttuurin ja taiteen keinoin.⁶ Toimintaohjelmaan linkittyy myös Opetusministeriön ESR-rahoitteen Innovaatio- ja osaamisjärjestelmien kehittäminen -ohjelman osana vuosina 2008–2011 toteutettu TAIKA-hanke⁷. Sen tavoitteena oli tutkia taiteen ja työelämän entistä laajemman integraation mahdollisuuksia innovaatiopolitiikan ja kulttuuripolitiikan näkökulmista.

TAIKA-hankkeen keskiössä olivat ennen kaikkea projektit, joilla tähdätään työhyvinvoinnin lisäämiseen taiteen keinoin tai taidelähtöisiä menetelmiä käyttämällä. Osana hanketta järjestettiin lokakuussa 2010 Teatterikorkeakoulun isännöimät Sovella taidetta -messut⁸. AiH-konseptin suunnittelun taustatyönä kävin tutustumassa messuilla esiteltyihin projekteihin ja pilottihankkeisiin. Niillä luennoilla, joille yhden päivän aikana osallistuin, taidetta oli käytännössä käytetty joko pedagogisena tai draamallisena välineenä.

Messujen tärkein anti itselleni oli huomio, että taiteen soveltamista voi taiteilijan näkökulmasta pitää täysin omana kulttuurintuotannon tai taiteellisen työskentelyn alueenaan. Se vaatii taiteilijalta todellista kiinnostusta työskennellä tavalla, jossa asiakkaan tavoitteet ovat keskeisessä roolissa. Joko työhyvinvoinnin edistämisen, ammattitaidon kehittämisen tai innovatiivisemman työotteen muodossa.

6 Hanna-Liisa Liikanen, *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014*, Opetusministeriön julkaisuja 2010:1, (Helsinki: Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, 2010) 9, 12–21.

7 Anu-Liisa Rönkä et al., *Taide käy työssä: taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä* (Lahden ammattikoulun julkaisusarja C, osa 74, Lahti: Lahden Ammattikorkeakoulu, 2011), 10. TAIKA-hankkeesta enemmän tietoa löytyy myös verkosta osoitteesta: www.taikahanke.fi.

8 Sovella taidetta -messut 19.–20.10.2010 Helsingissä. Ks. www.taikahanke.fi/taikassa+tapautuu/2010/ (Käyty viimeksi 8.3.2012).

Samalla oli kiinnostavaa huomata, että taidetta soveltavista hankkeista monet pyrkivät sulauttamaan yritysmaailman sääntöjä omiin tuotantoprosesseihinsa. Kun projekteja rakennetaan tällä tavalla, tekemällä tuotetta, taidetta soveltavista hankkeista paljastuu muotoilulle tyypillisiä piirteitä. Näissä taide useimmiten säilyy metodina tai ohjaavana elementtinä, mutta työskentelyn lähtökohdaksi otetaan asiakkaan tarpeet ja toiveet. Samalla yhtä tärkeäksi kuin itse tuote nousee se, miten palvelu on tuotettu. Kyse on ennen kaikkea palvelumuotoilusta. Yritysmaailman näkökulmasta tuotteistaminen voi olla ratkaiseva palvelun uskottavuuden kannalta⁹. Samanlainen ajattelu on levinnyt myös normaaliin arkeemme, jossa olemme tottuneet tekemään ostopäätöksiä sen mukaan, miten luotettavalta haluamamme tuote vaikuttaa. Siinä kauniilla tai loppuun asti mietityllä pakkauksella on olennainen asema.

Taidelähtöisiä menetelmiä käyttäviä hankkeita ja projekteja on Suomessa jo jonkin verran. Hankkeista suurin osa keskittyy työhyvinvointiin tai vaihtoehtoisesti koulutuksen sekä sosiaali- ja terveyshoidon alueelle¹⁰. Hankkeiden puitteissa tai niiden liepeillä toimii niin yksittäisiä taiteilijoita, ryhmiä, yhdistyksiä kuin yrityksiäkin¹¹. Monet hankkeista ovat alueellisten taidetoimikuntien koordinoimia¹². Lisäksi THL:n koordinoimana jatkuu edelleen Taiteesta ja Kulttuurista hyvinvointia hankkeen alaisuudessa useita muita taidetta soveltavia hankkeita, mm. Yrkeshögskolan Novian ArtGoesWork¹³. Yksi AiH:n kehittämisen kannalta kiinnostavimpia taidetuotteita on valtakunnallisen Art360 hankkeen kautta organisoidut Tampereen taiteilijayhdistyksen palvelupaketit yrityksille¹⁴. Kokonaisuus

9 Rönkä et al. (2011), 69-70

10 Näistä kuvataiteen puolelta ehkä yksi tunnetuimpia on Miina Savolaisen Voimauttava valokuva -konsepti.

11 Esimerkkeinä mainittakoon ainakin Voimaa taiteesta -hanke, Sovella taidetta -verkosto ja Uudenmaan taidetoimikunnan Uutta! taiteilijaprojekti.

12 Esimerkiksi Uudenmaan taidetoimikunta jakaa Kulttuurin hyvinvointivointivaikutusten yhteisöavustuksia.

13 THL:n hankkeita (http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/taiku/toimintaohjelma/tietoatyokaluja/hankkeita, käyty viimeksi 11.3.2012) ja Yrkeshögskolan Novia, "Mitä me teemme" (<http://www.novia.fi/artgoeswork/vad-vigor-suomeksi/>, käyty viimeksi 11.3.2012).

14 <http://www.art360.fi/taiteen-hankkiminen/taiteilijapalveluita/palvelupaketit-yrityksille/>, käyty viimeksi 11.3.2012.

kattaa lähes kaikki ajateltavissa olevat tavat, joilla taiteilija voi toimia yrityksissä. Palvelupaketteja on neljässä kategoriassa: *Yritys inspiroi*, *Taiteilija tuli taloon*, *Tee ja koe* sekä *Kiertoaajelu taiteeseen*. Näistä kahdessa ensimmäisessä taiteilijan rooli on tuottaa teoksia, kun taas kahdessa jälkimmäisessä taiteilija toimii asiakkaan ohjaajana ja oppaana.

Mualla Pohjoismaissa taiteen menetelmiä soveltavista hankkeista hyvä esimerkki on Ruotsissa syntynyt Tilt. Se on yksityinen voittoa tavoittelematon organisaatio, joka toimii Länsi-Götanmaalla aluehallinnon toimeksiannosta. Sen toimii välittämällä taiteilijoita yrityksiin, joissa taiteilijat toimivat eräänlaisina konsultteina 3-12 kuukauden ajan. Artistic Interventions -nimellä kutsutussa metodissa hyödynnetään taiteilijan ammattitaitoa, kun työyhteisössä on esimerkiksi käynnissä organisaatiomuutos. Hankkeita on toteutettu vuodesta 2002 lähtien ja Tilt toimii nykyään myös Euroopan laajuisesti¹⁵. AiH:a varten tekemässäni taustatyössä löysin myös Tanskassa toimivan ArtLab:in, joka välittää ammattitaiteilijoita yrityksiin erilaisiin työhyvinvointiin, innovaatioihin tai jopa brändin uudistamisen liittyviin projekteihin¹⁶.

23.9.2010

Omasta puolestani voin sanoa, että kiireellä on suotuisiakin vaikutuksia.

AiH:n suunnittelutyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset eivät mielestäni täysin istuneet niihin painotuksiin, jotka Taika-hankkeessa ja muissa vastaavissa projekteissa korostuivat. Niissä yhteisöllisyys, kontakti asiakkaaseen sekä tavoitteellisuus, joko hyvinvoinnin tai ammatitaidon näkökulmasta, olivat voimakkaammin painottuneita kuin mitä olin itse suunnitellut. Taidelähtöisiä menetelmiä käyttävät taiteilijat ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneempia asiakkaasta kuin minä. Näissä hankkeissa taide tai taiteen tekemisen metodit tuodaan talouselämän ja työyhteisöjen piiriin sellaisissa muodoissa, joille yrityksissä on kysyntää.

15 www.tillt.se sekä ”TILLT – For a New Perspective” -esite (sähköinen aineisto, käyty viimeksi 11.3.2012)

16 www.artlab.dk, käyty viimeksi 11.3.2012.

Oman konseptini suunnittelussa halusin pitää ennemminkin työyhteisöllisen ja -kulttuurisen fokuksen. AiH:ssa taiteilijan olisi tarkoitus olla osa työyhteisöä, ei sen suoranaisena tervehdyttäjänä tai hyvinvoinnin parantajana vaan jonkinlaisena taiteilija-asiantuntijana. Asiakkaan näkökulmasta asiaa voisi tarkastella kysymyksinä: ”Mikä on taiteilijan tehtävä työyhteisössä?”, ”Mitä tehtäviä voin antaa taiteilijalle, jotka vastaavat hänen ydinosaamistaan?”, ”Voinko vaalia taiteilijan vapautta?”

Innovaatioyhteiskunta

Taidelähtöisiä menetelmiä ja työhyvinvointia kiinnostavampi näkökulma oli mielestäni Taika-hankkeeseen nivoutunut valtion innovaatiopolitiikka. Siinä tavoitteena on Opetusministeriön linjausten mukaisesti tuoda teknologia-lähtöisten ja sosiaalisten innovaatioiden rinnalle myös taide- ja kulttuurilähtöinen näkökulma.¹⁷ Näissä strategioissa taide ja kulttuuri nähdään luovuutta tuottavana ja sitä kautta jonkinlaisena innovaatioiden polttoaineena.

Valtion näkökulmasta luovuus ja innovaatiot ovat oleellinen osa Suomen tulevaisuusstrategiaa. Kulttuuri- ja luovia aloja on alettu tarkastelemaan ennen kaikkea niiden taloudellisen ja työllistävän potentiaalin takia. Vuoden 2009 opetusministeriön julkaisun *Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä* johdannossa tuodaan esille ennen kaikkea kansainvälinen näkökulma luovien alojen vaikutukseen kansantaloudelle.¹⁸ Valtion suunnalta siis toivotaan lisää luovuutta työelämään, jotta Suomi pystyisi kilpailemaan globaalissa maailmantaloudessa entistä paremmin.

AiH:n kehittämiseen liittyi tietty ajatus innovatiivisuudesta ja siitä, että taiteilijalla on potentiaalia ja taitoja, joiden kautta hän voisi edesauttaa luovien ratkaisujen löytämistä työpaikoilla. Usein ne kuitenkin käytännössä supistuvat alueelle, jossa halutaan tuottaa tietynlaista visuaalista ilmettä tai aloille, jotka operoivat visuaalisuuden kautta kuten esimerkiksi peli- ja mediateollisuuteen. Näissä tehtävissä ei ole käyttöä taiteelle sellaisenaan

¹⁷ Rönkä et al. (2011), 10

¹⁸ *Luova talous innovaatiopolitiikan ytimessä*, Opetusministeriön julkaisuja 2009:30, (Helsinki: Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, 2009, sähköinen aineisto, käyty viimeksi 11.3.2012), 4-5

(ns. vapaana) vaan muotoilulle tai graafiselle suunnittelulle¹⁹. Tuotettavalle visuaalisuudelle on siis olemassa selvät kriteerit, joilla sen onnistumista mitataan.

¹⁹ Teen tässä erottelun suhteessa käyttöön. En siis lähde pohtimaan sen pidämälle sitä onko esimerkiksi muotoilu taidetta.

3. KONSEPTIN KEHITTYMINEN

Matka ideasta valmiiksi konseptiksi koostuu valinnoista. AiH:n kohdalla se tarkoitti sen määrittämistä, mitä taiteilijan työskentely työpaikalla oli tarkoitus olla ja mihin se tähtäisi. Alusta asti oli selvää, että tarkoituksenaani ei ollut toimia yrityksissä kouluttajana, ohjaajana tai terapeutina. Perehtyminen taiteen soveltaviin hankkeisiin ja niiden innovaatiopainotuksiin vahvisti tätä näkemystä. En halunnut myöskään päätyä perinteisiin luovien ammattilaisten tehtäviin kuten sisustajaksi, muotoilijaksi, graafikoksi tai valokuvaajaksi. Tässä vaiheessa pelkistetty tavoite oli työllistyä yritykseen taiteilijana tekemään itse taidetta.

4.10.2010

Muistin, että taideteos saa olla kauniskin.

Saadakseni hahmotettua hieman tarkemmin tätä ajatusta päädyin rakentamaan ns. fiktiivistä casea²⁰. Sen avulla pystyin määrittelemään konkreettisemmin mitä tai millaisia teoksia halusin tehdä yrityksissä. Lisäksi se pisti pohtimaan sopivia toimintatapoja sekä markkinoinnin että teoksen toteuttamisen suhteen, käytännön järjestelyitä, mahdollisia kuluja ja tavoitteita ylipäätään. Oli mietittävä siis paikkaa, tilaa, aikaa, rahaa ja materiaaleja.

Koko konseptin suunnittelun ajan olin ollut varma siitä, että haluan tehdä teoksia toimistoympäristössä ja ennen kaikkea kovan talouden yrityksissä. Toiveena oli päästä insinöörien keskellet. Katsoin sen olevan potentiaalinen, mutta myös riittävän kontrastinen ympäristö AiH:lle. Toimistossa on mahdollisuus sekä hävitä ns. harmaaseen massaansa että erottautua. Se on mielestäni jonkinlainen nykyaikaisen elämän muotokuva, jolla leikittely tuntui houkuttelevalta. Toimisto on myös ympäristö, johon olen (oudolla?) tavalla aina kaivannut. Se on rutiinien ja järjestyksen tyyssija.

20 Toteutin casen käytännössä kirjoittamalla pienen tarinan, jossa kuvailin millaiseen yritykseen menin, kenet tapasin, millaisissa tiloissa ja kuinka projekti lähti ylipäätään liikkeelle.

Toimistossa jokaisella työntekijällä on oma paikkansa, pöytä, tuoli ja tietokone. Jossain on myös kahvinkeitin.

Työ, uusi työ ja taiteilijan työ

Olen itse tehnyt jo lähes kymmen vuotta työtä, joka ei ole paikkaan sidottua. Erot taiteilijan tai freelancerin ja etätöitä tekevän palkollisen välillä löytyvät työyhteisöstä ja tilasta. Vain yhteisöllä, jolla on oma tila, voi olla etätöitä. Etätöihän nimensä mukaisesti tulkittuna tarkoittaa sitä, että on olemassa jokin tietty, josta ollaan etäällä. Taiteilijan tai freelancerin työhön kuuluu se, että ei kuuluta mihinkään, joten ei ole mitään johon voisi määrittellä etäisyyttään. Se on vain erossa muusta.

Sergio Bologna tuo esille sen, miten postfordistiselle työlle on tyypillistä työntekijöiden erillisuus sekä toisistaan että jatkuvasti vaihtuvista työnantajista. Se osaltaan vaikuttaa myös näiden työntekijöiden haluttomuuteen järjestäytyä. Kyse on paljolti siitä, kuten Bolognakin toteaa, että moni freelanceri tai ammatinharjoittaja identifioi itsensä ennemminkin yrittäjäksi kuin työntekijäksi²¹.

AiH:n suunnittelussa lähtökohtana oli löytää toimisto ja sieltä työyhteisö, johon sijoittua. Tarkoituksena oli hakea omalle taiteelliselle työskentelylle samanlaisia muotoja kuin muillakin työntekijöillä on. Se tarkoitti oman taiteellisen työn tekemisen tarkastelua uudelleen sekä tilallisesti että ajallisesti. Taiteilijan tai luovien alojen ammattilaisten kuten yrittäjänkin työhön on ajassa mitattuna perinteisesti käytetty koko elämä. Myös omassa työskentelyssä kulloinkin käynnissä ollut projekti tai teos on jossain määrin vallannut koko sen hetkisen aikani silloinkin, kun en ole konkreettisesti työskennellyt.

21 Sabine Grimm and Klaus Ronneberger: "An invisible history of work. Interview with Sergio Bologna." *Springlerin: Hefte für Gegenwartskunst*, issue 1/2007. (www.springerin.at/dyn/heft.php?id=50&pos=1&textid=19048&lang=en). Käyty viimeksi 11.3.2012). Sergio Bologna on uraa uurtanut uuden työn tutkija, joka on julkaissut aiheesta paljon, mutta italiaksi. Olen siksi käyttänyt lähteenä tätä haastattelua.

Jussi Vähämäki esittää, että sama ajattelu on tullut myös osaksi nykyaikaista työelämää.²² Hän tarkastelee nykyaikaista informaatioon perustuvaa työtä jatkumona, jolla ei ole ajallista alku- tai päätepistettä. Vähämäki, samoin kuin Bolognakin, korostaa nykyaikaisen työn kommunikatiivista luonnetta yhtenä syynä sille, miksi työn tekemiselle ei tarvita enää fyysisiä rajoja.²³ Käytännössä ihmiset siis tekevät työtä myös työpaikan ulkopuolella. Kotona, työmatkoilla ja myös lomalla. Samalla ihmisistä on tullut yhä vastuullisempia omasta työpanoksestaan. Työn tekeminen onkin muuttunut yrittäjän tai taiteilijan työn kaltaiseksi. Työ tai ammatti on toisaalta osa identiteettiä, mutta samalla oma identiteetti on osa työtä. Tämä on muutosta, jossa työn kommunikatiivisuus on ottanut haltuun koko työntekijän persoonallisuuden.

Omasta näkökulmastani oleellista oli AiH:n kautta löytää työ(n)paikka, vaikka sen merkitys työskentelylle (so. teoksien tekeminen) olisikin vain symbolinen. Tarkoituksena ei ollut yrittää väkisin viipaloida elämääni siivuihin, joissa esimerkiksi ajattelu tapahtuisi vain tiettyyn aikaan tai tiettyssä paikassa. Halusin löytää omalle (tekeväälle) ruumilleni paikan. Ajattelen, että mieleni on myös kehollinen ja toimiakseen paremmin sille pitää antaa selkeitä rajoja. Liike työpaikan ja kodin välillä voi työn sisältöjen näkökulmasta vaikuttaa merkityksettömältä, mutta työn tekemiselle ja elämälle yleisemminkin se antaa rytmin.

17.11.2010

Täytyy muistaa, että itselle työpaikka on aina ollut väliaikainen tila. Se ei ole jatkumo. Asia, joka jatkuu määräämättömään tulevaisuuteen.

Oli myös kiinnostavaa huomata, että yrittäjämäinen ajattelu tai juuri ajaltaan rajattoman työn arvot ovat nuorille itsestäänselvyyttä. Joukko Aalto-yliopiston opiskelijoita oli sitä mieltä, että työn tekemistä ei voida enää mitata pelkästään siihen käytetyn ajan mukaan vaan sen mukaan, että an-

22 Jussi Vähämäki, *Kuhnurien kerho – vanhan työn pabeista uuden työn hyveiksi* (Helsinki: Tutkijaliitto 2004), 58, 73-74

23 *ibid.* 57, ks. myös Grimm and Ronneberger "An Invisible History of work" (2007)

netut tehtävät todella suoritetaan.²⁴ Työaikaan suhtaudutaan lähtökohtaisesti joustavasti, mutta sen odotetaan kompensoituvan todellisenä vapaa-aikana. Työhön käytetty aika on siis heille merkityksellistä vain suhteessa siitä saatuun toiseen aikaan.

Paikkasidonnaisuus ja projektin pituus

Yhtenä reunaehtona AiH:ssa oli, että se ei vaatisi minulta juurikaan taloudellisia panostuksia tiloihin, laitteisiin tai materiaaleihin. Tämän rajauksen jälkeen oli selvää, että työskentelyn muoto olisi paikkasidonnainen materiaaleja myöten. Jouduin pohtimaan myös sitä olinko tekemässä jotain konkreettista kuten veistoksia tai installaatioita, vai olisiko työskentelemisen teos itsessään.

Ratkaisu syntyi kahden asian kautta. Jättämällä konkreettisen teoksen pois olisin joutunut rakentamaan työskentelyni performatiivisten eleiden varaan. Se olisi ollut hyppy itselleni täysin uudelle taiteen alueelle. Toisaalta halusin pitää kiinni itselleni tutusta materiaalisidonnaisuudesta. Oleellinen osa aikaisempaa työskentelyäni on ollut fyysinen tekemisen nautinto ja teoksen konkreettiseen työstämiseen liittyvä viisaus. Teos tulee valmiiksi tekemisen kautta. Keskeneräisyyden kanssa kamppailu johtaa ratkaisuihin, joita ei voi ennalta suunnitella.

AiH:a määritti jo lähtökohtaisesti paikkasidonnaisuus, mutta päättämällä käyttää vain työpaikalla olevia materiaaleja, asetin itselleni myös haasteen. Siinä kiteytyi pyrkimys olla kuten muutkin työntekijät, joille työnantaja tarjoaa työvälineet. Samalla korostui ajatus taiteellisesta työskentelystä eräänlaisena improvisaationa. Tarkoitus oli todella heittäytyä ja antautua paikan vietäväksi.

Projektin pituudeksi määrittelin kolme viikkoa. Valinta oli käytännössä täysin intuitiivinen ja sikäli jokseenkin keinotekoinen. Se vain tuntui hy-

24 Dialogi-työpaja, 17.10.2011. Osallistuin yhden aamupäivän ajan työpajaan, jonka tarkoituksena oli pohtia tulevaisuuden työtä ja työpaikkoja. Työpajassa haluttiin kehittää yhteistyössä opiskelijoiden ja yritysten edustajien kanssa konkreettisia ehdotuksia siihen, miten ja millaista työtä opiskelijat haluavat tulevaisuudessa tehdä. Dialogi on viestintätoimisto Ellun Kanojen ja Aalto-yliopiston yhteishanke. Ks. myös www.uusityöontäällä.fi (Käyty viimeksi 11.3.2012).

vältä. Perusteluina voidaan esittää, että viikko olisi ollut aivan liian lyhyt. Siinä ajassa olisin pystynyt käytännössä toteuttamaan vain hyvin valmistel-
tuja ja tapahtumallisia konsepteja. Kaksi tai neljä viikkoa olisi vaikuttanut
liian tavanomaiselta. Yli kuukausi tai vaikkapa neljä kuukautta puolestaan
olisi vaatinut jo valtavan määrän työtä. Se olisi muistuttanut liikaa vaki-
tuista työsuhdetta, jossa ulkopuolisen katse olisi vaihtunut jo sisäpuoliseen.
En myöskään tiennyt halusinko sitoutua yrityksiin niin pitkäksi aikaa.

Kolme viikkoa tuntui myös kauniilta pituudelta. Koska suunnitelmana-
ni on yrittää jatkossakin työllistyä AiH:n kautta, kunkin projektin kesto
mahdollistaisi viehättävän symmetrisen aikajatkumon. Työskentelyperiodi
ja viikko taukoa dokumentointia, palautumista ja uuteen projektiin valmis-
tautumista varten. Tällaista rytmiä siis suunnittelin.

Raha

AiH:n hinnoitteluperiaatteelle oli karkeasti jaettuna kaksi vaihtoehtoa.
Projektin hinta perustuisi joko työajalle tai lopputuotteen (so.teoksen) ar-
volle. Koska koko konseptin lähtökohtana oli työllistyminen ja jonkilai-
nen työn ja taiteen tekemisen yhteensovittamisyritys, halusin pohtia yksit-
täisten projektien rahallista arvoa palkkauksen näkökulmasta. Perinteisesti
työstä maksetaan palkkaa sen mukaan, miten arvokkaaksi työntekijän työ-
hön käyttämä aika katsotaan. Halusin pitäytyä samassa logiikassa.

Toisaalta AiH rinnastui myös yrittäjyyteen, jossa avainasemassa on se
miten tuotteensa hinnoittelee. Konseptin suunnittelussa oli samanaikai-
sesti läsnä taideteoksen arvomuodotuksen kysymykset, kaupankäyntiin
kuuluvat tuotteen hinnoittelun periaatteet sekä työvoiman eli oman kapa-
siteetin arvomuodostus. Graafikolle ja taiteilijalle on tuttua se, että var-
sinaisesta työhön kuluvasta ajasta ei puhuta, kun tuotteelle määritellään
hintaa. Työn arvo on lopputuotteessa, ei siihen käytetyssä ajassa.

Tässä mielessä ajatteluni AiH:n hinnoitteluperiaatteesta oli vastahan-
kaista yrittäjämäiselle tuotantokustannuksiin perustuvalla ajattelulla. Oli
vapauttavaa suunnitella mittaavansa tulevien projektien arvoa yksinkertai-
sesti siinä ajassa, jonka työn tekemiseen käyttää. Kun lähtökohtana oli py-
syvä tai jatkuva työllistyminen AiH-konseptin kautta, määrittelin yhden

projektin hinnaksi yhden kuukauden palkan²⁵. Asettamalla hinnan jollain tavoin tavanomaiseksi, keskivertopalkan tasolle, toisin näkyväksi itse työn tekemiseen kuluvan ajan. Teoksella itsellään (taiteen kriteerein arvioituna) ei siten ehkä olisikaan varsinaista rahalla mitattavaa arvoa. Merkitystä olisi vain työskentelyn ajalla, joka puolestaan olisi koherenttia toimiston muun työnteon kanssa.

24.8.2011

Koitan olla ajattelematta omaa osuuttani tähän kaikkeen.

Alkuperäisenä ajatuksena oli yrittää saada asiakas palkkaamaan minut nimenomaan työsuhteeseen. Tiesin kuitenkin kokemuksesta kolmen viikon projektin olevan yrityksen näkökulmasta liian lyhyt aika työsuhteelle. Freelancer-työn tärkeimpiä oppeja on, että yritykset haluavat aina käteensä mieluummin laskun kuin verokortin²⁶.

Jonkin verran pohdin myös sitä, miten verottaja tulisi tulkitsemaan AiH-projekteja ja millaiseksi toiminnaksi tämän muotoinen taiteellinen työskentely byrokratiassa leimautuisi. Osuuskunnan kautta laskuttamalla projektit olisivat työtä, jolloin niille määräytyisi normaali arvonlisävero. Jos taas kirjoittaisiin laskun omalla nimelläni, projekteja voisi tarkastella taidehankintoina, jolloin niistä maksettaisiin arvonlisäveroa alimman 9% veroasteen mukaan. Oman mielenkiintoisen lisänsä spekulatioon toi huomio, että verottaja tuntee ohjeissaan vain taide-esineen, jolloin teoksiksi voisi kutsua vain konseptin puitteissa syntyneitä teoksia, ei itse työskentelyä. Se puolestaan voisi vertautua myös esiintymiseen, jolloin esiintyvän taiteilijan palkkiosta ei tarvitsisi maksaa lainkaan arvonlisäveroa.²⁷

25 Arvelin sen olevan AiH:sta kiinnostuneille yrityksille melko pieni summa, mutta samalla looginen. Tavoitteena oli saada palkkaa jo ensimmäisestä projektista.

26 Oma ratkaisuni tähän on ollut osuuskunnan kautta laskuttaminen. Se on mielestäni ainoa järkevä tapa hoitaa freelance-työsuhteita silloin, kun työtä on vain satunnaisesti. Taiteilija ja freelance-graafikko on jo valmiiksi kaiken ns. normaalin työelämän ulkopuolella. Osuuskunnan kautta toimiminen ei varsinaisesti tee työsuhteista sen epätyypillisempiä kuin ne jo ovat.

27 Ks. www.vero.fi ja www.tampereen-taiteilijaseura.fi/verkkolehti2004/alv.html. Myös Kira Sjöberg, *Nykytaiteen markkina-rakenne, ansaintalogiikka ja uudet liiketoimintamallit*, Luovan Suomen julkaisuja 2. (Luova Suomi / Cupore 2010, pdf)

Kaikinensa oli kuitenkin nähtävissä, että laskuttamisen kautta asiakas tulisi mieltämään AiH:n joko jonkinlaisena konsultti- tai asiantuntijapalveluna tai taidehankintana. Työntekijärooli ei toteutuisi ainakaan konseptin maksukäytännön kautta. Se osaltaan vaikutti siihen, että konseptin suunnittelussa pohdin AiH:a paljon myös myynnin ja markkinoinnin näkökulmasta. Ennen kaikkea sitä mitä olin myymässä ja millä perusteilla.

Taiteilijan paikka

AiH:n puitteissa oli tarkoitus tehdä teoksia, mutta kuten muussakin myyntityössä (tai teosten tekemisessä), tuotteen uskottavuus ei ollut yksin omissa käsissäni. Oli pohdittava niitä mekanismeja, joiden kautta tullaan taiteilijaksi tai voidaan osoittaa omalle työlle jokin arvo. Bourdieun näkemyksen mukaan taiteilija on pakotettu tai hänellä on sisäinen halu erottautua omassa kentässään (so. taidemaailma ja sen instituutiot).²⁸ Hänen mukaansa taiteilijalla on siis taidemaailmassa kahdenlaista toimintaa: täyttää ne ehdot, joita itse kenttään kuulumisen vaatii ja näitä ehtoja toteuttaessaan tuottaa omaa erityisyyttä. Tullakseen taiteilijaksi on hyväksyttävä taiteen kentän säännöt.

AiH:a suunnitellessa oli pohdittava millaisia vaikutuksia kahdella kentällä ja toisaalta myös niiden välimaastossa liikkumisella olisi omaan taiteilijan rooliin. Kysymys oli oleellinen varsinkin, kun toiminta olisi taiteen ja teosten tekemistä ilman mitään soveltavia elementtejä. AiH ei mielestäni asettunut mihinkään valmiiseen kehykseen tai ”ismiin”. Tällä tarkoitan, että konseptin taiteellinen työskentelytapa tai sen motiivit olisivat suoraan ja sellaisenaan yhdistettävissä esimerkiksi yhteisötaiteeseen.

5.9.2011

Jäin pohtimaan ihmisiä, joita näin bussin ikkunan lävitse. Hetkellisesti näytti siltä, että jokainen esitti jotain roolia. He olivat kuin aseteltuna minun katseeni alle. Olin kateellinen, sillä kaikki heidän pienetkin toimensa vaikuttivat elämää suuremmilta. Heidän elä-

28 Pierre Bourdieu, *Järjen käytännöllisyys, toiminnan teorian lähtökohdia*, suom. M. Siimes (Tampere: Vastapaino, 1998), 58

mänsä näyttäytyi minulle merkityksellisempänä, kiinnostavampana ja dramaattisempana kuin omani.

Jouduin pohtimaan konseptiani siis uskottavuuden näkökulmasta. Katsoin, että kyse oli siitä, millaisia suosituksia bisnesmaailmassa kaivataan. Tarvitsisinko taideinstituutioiden legitimaation, olisivatko tehdyt projektit riittävä referenssi, vai syntyykö uskottavuus ja luotettavuus joistakin täysin toisista elementeistä? Eli kysymys oli siitä, kuinka paljon nämä kaksi maailmaa risteävät tai ovat linkittyneinä toisiinsa.

AiH:n kehittelyn lähtökohtana oli oman sijaintini epämääräisyys. Konseptin tarkoituksena oli toisaalta sivuuttaa taiteen kenttä ja samalla kuljetetaan sitä mukana. Sen kautta oli siis tarkoitus yrittää määrittää oma paikkani juuri taidemaailman ja työelämän välissä. Vaikka näinkin taiteen tekemisen konseptoinnin jonkinlaisena irtiottona taidemaailmasta, tarkoituksena oli myös kokeilla, millä tavalla se kulkeutuu tai liikkuu AiH:n välityksellä työelämään. Taiteilijan ura syntyy instituutioiden kautta. Niillä on samalla myös taipumus ottaa huomaansa mitä monimuotoisimpia, instituutioita pakenevia tai karttavia taiteen ilmiöitä ja hankkeita²⁹.

Suurin osa niistä taiteilijoista, jotka tekevät teoksia tai interventioitaan soluttautuneena arkeen, esittelevät kuitenkin työskentelyn dokumentaation gallerioissa tai museoissa³⁰. En ollut suunnitellut AiH:n puitteissa vieväni tekemiäni teoksia tai niiden dokumentaatiota yrityksen ulkopuolelle³¹. En ainakaan tavalla, jota voitaisiin tulkita näyttelyn pitämiseksi. Tarkoituksena oli rajata sekä työskentely että sen dokumentaatio ainoastaan asiakkaiden ulottuville.

Hyvä esimerkki muilla kentillä liikkumisesta, mutta taiteen kenttään sitoutumisesta on Pilvi Takala. Vaikka hänen teoksissaan varsinainen toiminta tapahtuu gallerioiden ulkopuolella, maailmassa tai maailmoissa, hän

29 Taideinstituutioihin kohdistuvasta kriittisestä taiteesta (engl. "institutional critique") on kirjoittanut ainakin Alexander Alberro.

30 Ks. esim. Stephen Johnstone ed., *The Everyday (Documents of Contemporary Art)*, (London: Whitechapel Gallery; Cambridge, Massachusetts: The MIT Press 2008) sekä Claire Doherty ed., *Situation (Documents of Contemporary Art)*, (London: Whitechapel Gallery; Cambridge, Massachusetts: The MIT Press 2009).

31 Tosiasiassa jo AiH:n kehittäminen opinnäytetyönä tuo konseptin instituutioiden piiriin.

esittää tai laittaa näytille teoksensa niillä tavoilla, jotka taidekentässä ovat tradition mukaisia. Hänen interventionsa voi nähdä matkoina toiselle puolelle, muukalaisuuteen, joita tarkastellaan omasta muukalaisuudesta käsin. Pilvi Takalan työskentelytavassa maailma on siis tutkimuskenttä, joka alistetaan taiteentekijän metodeille kuten soluviljelmä mikroskoopin alle. Taiteilija kuten mikrobiologikin, valitsee spesifin tutkimuskohteen ja lähtee etsimään siitä jotain tarkasti määrittelemäänsä kohdetta.³² AiH:n yhtenä motiivina oli vastustaa tällaista ajattelua ja pohtia mahdollisuutta rakentaa monimuotoisempi työyhteisö. Työelämää ymmärtääkseni ja toisaalta tullakseni siellä ymmärretyksi, minulla kuitenkin Bourdieun mukaan olisi oltava yhtäläiset arvot asiakkaani kanssa.³³ Maailma perustuu nykyään yhä tarkemmin lokeroituihin toimintoihin. Yritysmaailmassa on yleistä, että yritykset ”keskittyvät avaintoimintaansa” eli karsivat palkkalistoiltaan sihteerit, kirjanpitäjät, keittäjät ja vahtimestarit. Työpaikoilla saattaa olla ammatillisesti katsottuna yhä homogeenisempi joukko ihmisiä. Tällaisessa maailmassa keskustelu kiertyy itsensä ympärille, se näkee vain omien rajojensa sisälle ja puhuu vain itsestään. Yhteisö muuttuu tavalla, joka johtaa lopulta ajattelun ummehtumiseen ja korruptoitumiseen. Mitä pienempiin yksiköihin tätä samaa identtisyiden vaatimusta viedään sitä rajatummaksi muuttuu se joukko, joka voi ymmärtää toisiaan.

Toisaalta nykyisessä länsimaaisessa globaalissa(kin) maailmassa on mahdollista kuulua useisiin eri yhteisöihin. Vaikka työnteko tuntuu määrittävän yhä edelleen suomalaisten identiteettiä³⁴, vaikuttaa siltä, että työyhteisön merkitys on kuitenkin muuttunut. Työ ja ammatti ovatkin henkilökohtaisia ominaisuuksia ja niitä tarkastellaan osana omaa subjektiä.³⁵ Työpaikka on samalla muuttanut sosiaalisessa mielessä kohti paikkaa, jossa toteutetaan itseä (siis työtä ja ammattia) sen sijaan, että yhteisö tuottaisi yksilön identiteettiä. Samoin työajan ulkopuolella haetaan yhteisöjä, joiden kautta voi

32 ks. ”Pilvi Takala tekee näkymättömän näkyväksi” ([http://www.finncult.be/fi/haastattelut/269-pilvi-takala, käyty viimeksi 11.3.2012](http://www.finncult.be/fi/haastattelut/269-pilvi-takala_kayty_viimeksi_11.3.2012)).

33 Bourdieu (1998), 163.

34 Nopea katsaus viimeaikaisiin uutisiin vahvistaa tämän. Talouden lisäksi ja sen yhteydessä puhutaan ennen kaikkea työurien pidentämisestä, työhyvinvoinnista sekä koulutuksen ja työelämän sidoksista.

35 ks. Jussi Vähämäki, ”Uusi työ ja prekariaatti” (2006).

edelleen toteuttaa omaa yksilöllisyyttään. Voisi siis ajatella, että yhteisten maailmojen sijaan tai rinnalle on syntynyt henkilökohtaisia universumeja.

Tätä voi tarkastella myös hieman toisenlaisesta perspektiivistä. Bourdieu huomauttaa, että kukaan meistä ei ole yksin oman ammatillisen maailmansa ilmentymä.³⁶ Erilaisissa kentissä liikkeessamme kannamme mukanaamme myös omaa henkilökohtaista maailmaamme. Vaikka se pääasiallisesti on vain meidän itsemme tavoitettavissa, sen kaiku seuraa meitä sosiaalisesta tilanteesta toiseen. AiH:n yhteydessä oli lohdullista ajatella, että uuteen ja itselleen vieraalle alueelle (so. työelämään tai bisnesmaailmaan) hypätessäni, jokainen siellä ”kotonaan” oleva on sidoksissa myös muihin maailmoihin. Uuteen ympäristöön joutuessaan vierautta voisi siis myös hyödyntää. Korostamalla omaa asemaani ”turisticina”, olisi mahdollista saada ihmiset katsomaan sekä minun että heidän itsensä tekemää työtä jonkin uuden viitekehyksen kautta.

On tehtävä rajanvetoja ja asemoitava itsensä.

Myynti

Konseptin suunnittelun edetessä AiH hiljalleen pelkistyi sisällöltään taiteelliseksi työskentelymetodiksi. Siitä karsiutui pois teemoja, joiden tiesin aiheuttavan ongelmia omaan työskentelyyni ja synnyttävän asiakkaalle vääriä odotuksia. Tästä esimerkkinä rajasin pois konseptista kaikki viitteet työhyvinvointiin linkittyviin metodeihin ja taiteen soveltaviin käytäntöihin. Tämän seurauksena AiH:n konkreettisen hyödyn perusteleminen yritykselle muuttui vaikeaksi. AiH:n ydin oli taiteilijan olemisessa työpaikalla, osana työyhteisöä. Työskentelyn tuloksena työpaikalle syntyisi paikkasidonnainen taideteos. Koska en tiennyt mikä itse teos tulisi kulloisenkin asiakkaan kohdalla olemaan, katsoin olevan mahdotonta myöskään esittää mitään väitteitä projektin seurauksista. Niitä ei voinut tietää ennalta.

36 Pierre Bourdieu, *Sosiologian kysymyksiä*, suom. J.-P. Roos (Tampere: Vastapaino, 1987), 180.

Markkinointimateriaalin valmisteluun kuului esittelyvideo AiH:sta, netisivujen ja portfolion päivittäminen sekä pienen flyerin tekeminen. Kaiken materiaalin piti antaa selkeä kuva konseptista eli metodista ja siitä, että tarkoituksena oli tehdä taideteoksia. Video perustui konseptini asiasanoille³⁷ ja sen tarkoituksena oli toimia esittelytilanteessa keskustelun aloituksena. Taiteellinen ulottuvuus ilmeni videoformaatin ja käyttämäni kuvamateriaalin kautta.

Työn, taiteen ja paikan suhde

AiH-konseptin ideointivaiheesta lähtien ja erityisesti fiktiivisen AiH-casen jälkeen oleellinen osa konseptin kehittelyä oli sen pohtiminen, mikä ja millainen AiH:n puitteissa tehtävä teos olisi. Erityisesti olin joutunut miettimään mahdollisimman todenmukaisia esimerkkejä markkinointi- ja esittelymateriaalia varten. Oli itsestään selvää, että tulevan asiakkaan kanssa puhuttaessa en voisi pitäytyä pelkissä abstraktioissa vaan minulla olisi oltava esimerkkejä tai minun olisi pystyttävä kuvailemaan mitä tulisin tekemään. Yhtään tällä tavalla tehtyä teostahan ei vielä ollut olemassa.

Olin jo päättänyt tekeväni työpaikalla konkreettisia teoksia. Installaatioita tai veistoksia. Paikkasidonnaisten teosten tekeminen toimistoympäristöön linkittyi tapahtumallisuuteen, tilaan ja yhteisöllisyyteen. Yhtä oleellista kuin oli tutkia työpaikkoja ja sitä miten AiH:n kaltainen konsepti olisi ylipäätään mahdollinen toteuttaa, oli myös löytää paikka teosten tekemiselle. Työpaikat ja toimistot olivat niitä tiloja, jotka oli tarkoitus ottaa haltuun.

7.9.2011

Olen kaksi päivää ollut sitä mieltä, etten halua olla taiteilija.

37 Niitä olivat: "Taiteilija on töissä", "ja tekee taideteoksen (se on työtä)", "kolmessa viikossa", "työpaikalla (omassa työpisteessä, kuten muutkin työntekijät)" ja "työpaikalle (taideteos on paikkasidonnainen)", "käsillä olevista materiaaleista", "dokumentoiden", "se voisi olla ... valokuvakollaasi, blogi, installaatio, veistos, turkin kuitenkin maalaus", "Taide voi tapahtua työpaikalla."

AiH:n markkinointimateriaalia tehdessäni korostui se näkökulma, että olinkin myymässä ensisijaisesti itseäni, taiteilijaa työpaikalle. Bourriaud nimittää nykypäivän taiteilijaa yrittäjä/poliitikko/ohjaajaksi. Hänen mukaansa taiteilijoita yhdistää se, että he pyrkivät *näyttämään* jotain.³⁸ Tämä ajatus oli mukana myös AiH:n markkinointimateriaalia tehtäessä. Myydessäni konseptia oli vakuutettava asiakas siitä, että taiteilijana löydän tavan tehdä teoksia myös heidän työpaikalleen. Tarkoitus oli siis *näyttää*, että arkinen toimistoympäristökin voi olla kiinnostava teoksen tekemisen ja taiteellisen työn ympäristö.

Myös itse työskentelytapaa oli tarkasteltava teoksellisena elementtinä. AiH:ssa oli nähtävissä tapahtumallinen ja situatiivinen muoto ja sitä kautta voimakas suhde todellisuuteen. Työskentely tulisi olemaan todellisuuden kanssa kommunikoivaa ja samalla sitä esiinnostavaa.³⁹ Työpaikalla oleminen tulisi olemaan oleellinen väline teoksen tekemisessä. Vaikka performatiivisuus ei olisi itse tarkoitus, se tulisi olemaan läsnä oman läsnäolon kautta. Jo määrittämällä yhteisön tutkimisen yhdeksi teoksen lähtökohdaksi, asetin vuorovaikutteisuuden osaksi omaa työskentelyäni. Kunkin projektin aikana tulisin olemaan työpaikalla ihmisten kanssa, en vain taiteilijana vaan myös omana itsenäni. Tavoitteena oli siis kohdata työntekijöitä ennen kaikkea työpaikan arkisissa tilanteissa ja lähteä näiden tilanteiden kautta tekemään teosta.

Lähtökohtana Bourriaudin ajattelussa on (Guy Debordiin viitaten) sosiaalisen tilan kaupallistuminen ja ihmissuhteiden muuttuminen tavaravaihdon hyödykkeeksi.⁴⁰ Ihmisten välinen kanssakäyminen tapahtuu kaupallisten ja tuotteistettujen tilanteiden ja paikkojen kautta. Maailma on siis muuttumassa paikaksi, jossa talouselämällä⁴¹ on pyrkimys hallita ihmisten välisiä suhteita ja muuttaa nekin määrämittäisiksi tuotteiksi. Voidaan ajatella, että samaa kehitystä on nähtävissä työssä ja työpaikoilla. Bourriaudin ajatuksia johtaen, työpaikalla työnantajan näkökulmasta kai-

38 Nicolas Bourriaud, *Relational Aesthetics* transl. by S. Pleasance & F. Woods with the participation of M. Copeland (Les presses du réel 2002), 108.

39 Ibid. 18, 113.

40 Ibid. 9.

41 Bourriaud ei suoraan ilmaise talouselämän tai kapitalistisen järjestelmän roolia tässä kehityksessä vaan puhuu kommunikaatiosta (ilmiön syntymisen välineenä). Siis ennen kaikkea mediasta ja viestinnästä.

ken vuorovaikutuksen ja ihmisten välisten suhteiden tulisi olla koherenttia itse työn kanssa. Tai toisin sanoen, kaikkien ihmissuhteiden tulisi olla sidoksissa työhön.⁴² AiH:n kautta oli tarkoitus tutkia onko työelämä todella tällaista.

Olin pukemassa taiteellisen työskentelyn asuun, jota yritysmaailma ymmärtää. Konseptin eli tuotteen. AiH:n muoto jäljitteli sitä, mitä sen kautta oli tarkoitus tutkia. Ottaessani haltuun yritysmaailman ilmaisuja oli huomioitava, että näihin termeihin sisältyy myös arvoja. Tekemällä AiH:sta konseptin esitin itse termille uuden tulkintatavan, jossa konseptiin lisätään taiteen tekemiseen liittyviä merkityksiä. Toisin sanottuna, AiH:n voi myös nähdä Bourriaudin mainitsemana sosiaalisena kokeiluna tai yrityksenä, jossa kanssakäyminen ja vuorovaikutus on sekä metodi että tutkimuskohde.⁴³

AiH:n puitteissa oli aikomus löytää jonkinlaisia uudenlaisia työssä olemisen tai tekemisen tapoja. Halusin näyttää, että taiteen tekeminen on työtä ja ehkä myös tuoda työpaikalle erilaista näkökulmaa siihen miten työtä voisi tehdä. Tätä voisi verrata Bourriaudin esille nostamaan ajatukseen, että nykytaiteen sellaiset muodot, jotka pakenevat yksinäistä, vain teoksen ja kokijan välistä taidekokemusta, heijastelevat myös nykyaikaista urbaania kaupunkitilaa. Siellä ihmisten kohtaaminen tapahtuu yhteisessä ajallisesti jaetussa tilassa.⁴⁴ Työskentely sijoittuu todellisuuteen ja kommunikatiivisiin tilanteisiin, joten teos on siis aina hyvin konkreettisesti suhteessa maailmaan ja samalla pyrkii myös olemaan osa jaettua todellisuutta.

Bourriaud kuvailee nykytaiteen arvomaailmaa suhteessa modernismiin ja esittää, että vastakkainasettelun sijaan Nykypäivän kuvallinen ajattelu on Bourriaudin mukaan kiinnostunut asioiden välisistä silloista, suhteista ja rinnakkaiselosta. Maailmassa tapahtuu olemassaolon ja elämäntapojen monimuotoistumista ja tasavertaistumista. Taide omalta osaltaan pyrkii samaan ja etsii uusia yhteiselon muotoja. Tätä kuvaa yhteisöjen modus vivendi -periaate. Hyväksytään erimielisyys ja ollaan siis yhtä mieltä siitä, että ollaan eri mieltä asioista. Bourriaud uskoo, että maailma on valmis

42 ks. myös Vähämäki (2004) sekä Grimm and Ronneberger, "An Invisible History of work" (2007).

43 Bourriaud (2002), 9.

44 Ibid. 15.

sosiaalisesti monimuotoisempaan ja tasa-arvoisempaan yhteiseloön ja tätä todellisuutta myös nykytaiteen muodot heijastelevat.⁴⁵ Bourriaudia mukaillen, tekemällä teoksia työpaikoille ja siellä työskentelemällä, rakennan tilanteen, jossa kaksi maailmaa elää rinnakkain ja arvoiltaan erilaisina.

Bourdieu lähtee siitä, että taiteilijan tai kenen tahansa muunkin erottautuminen tapahtuu sosiaalisten suhteiden tai aseman kautta. Ja toisin sanottuna hänen mukaansa ”erilaisuus ja erottuminen on tilassa elämistä”.⁴⁶ Vaikka Bourdieu ei puhu suoraan yksilöstä vaan yksilön suhteesta yhteisöön, hän tuo kuitenkin ilmi yksilön subjektiivisen näkökulman, joka avautuu kullekin ihmiselle siitä sosiaalisesta tilasta, johon hän sijoittuu ja josta käsin hän sitä tulkitsemisee.⁴⁷ Teoksien tekeminen AiH:n kautta on toisaalta tapa erottautua ja samalla teoksen tekemisen kautta luoda suoraan yhteyksiä ihmisiin eli tutustua heihin. Samalla kun syntyy teos, syntyy myös yhteys verkostoon, joka muuten olisi saavuttamaton.

Työn ollessa pääasiassa vuorovaikutteista, siis silloin kun se perustuu puheelle, ihmisten tapaamiselle ja kohtaamiselle, korostuvat työntekijän yksilölliset kyvyt. Sosiaalisuuden ja puheen välityksellä toisaalta liitymme toisiimme, mutta myös erottaudumme ja tuotamme omaa subjektiamme. Taiteilijana läsnäoleminen on tätä näkyväksi tulemistä yhteisön ja sosiaalisen kanssakäymisen kautta. Bourriaud tulkitsee Guattarin subjektiivisuus-ajattelua toteamalla, että ”subjektiivisuus voidaan määritellä vain toisen subjektiivisuuden läsnäollessa”.⁴⁸

AiH:ssa lähtökohtana oli idealistinenkin luottamus siihen, että tuomalla itseni työyhteisön lähelle ja näyttämällä itselleni tärkeitä teemoja tai vain toisenlaista ajattelua, sillä voisi olla vaikutuksia ympäristöönsä. Bourriaud kuvailee kommunikatiivista ja relationistista taidetta tekevien taiteilijoiden vain reagoivan siihen, mitä todellisuus jo on. Bourriaudin relationistinen taiteilija tuottaa siis jonkinlaisia toteamuksia ehdotusten, visioiden tai utopioiden sijaan. Kriittisyys on siis tarpeetonta, koska se ei ole varsinaisesti teosten tarkoitus. Ajattelin AiH:ssa olevan kuitenkin tipan verran idealis-

45 Ibid. 45-46.

46 Bourdieu (1998), 19.

47 Ibid. 24.

48 Bourriaud (2002), 91.

mia. Jos siis konseptin tarkoituksena oli kuitenkin pyrkiä soluttautumaan työyhteisöön, vaarana oli, että projektin puitteissa yhteisöön soluttautuminen tapahtuu tämän vapauden (so. myös oikeus kriittisyyteen) kustannuksella.

Sähköpostia

Varsinainen projektin myyntityö alkoi, kun markkinointimateriaali oli valmiina. Päätin ottaa ensimmäinen kontaktin asiakkaaseen sähköpostiviestillä ja mahdollisesti soittaa perään, mikäli viestiin ei tulisi vastausta. Toivoin sähköpostin avulla pääseväni esittelemään konseptia henkilökohtaisesti asiakkaan luokse. Viestissä kerroin lyhyesti konseptistani ja ehdotin yhteistyötä yrityksen kanssa. Päädyin lähettämään sen aluksi 17 eri yritykseen, jotka edustivat teollisuutta, energia-, it-, vakuutus- ja kirjanpitoalaa. Osan yrityksistä valitsin sillä perusteella, että niillä oli ollut tai on edelleen yhteistyötä Aalto-yliopiston kanssa. Muutaman valitsin sattumanvaraisesti ja sen perusteella, miten ”taide- ja kulttuuriystävällisen” vaikutelman sain heidän nettisivujensa perusteella.

Sain yllätyksekseni viestiini hyvin nopeastikin vastauksia. Niiden palaute oli pääosin myönteistä, vaikka yrityksessä ei oltaisikaan oltu halukkaita yhteistyöhön. Monessa oli nähty vaivaa perustella kieltäytymisen syy. Tuntui hyvältä saada massakirjeeksi mieltämälleni viestille henkilökohtaisia ja mietittyjä vastauksia.⁴⁹

Yritystapaaminen

Yritysten lähestyminen sähköpostilla tuotti myös yhden tapaamisen. *Yhtiössä*⁵⁰ oltiin halukkaita tapaamaan minut, joten kävin esittelemässä konseptiani heidän tiloissaan 2.11.2011. Keskustelussa toimitusjohtajan ja henkilöstöpäällikön kanssa oleellisimpina kysymyksinä nousivat esille se, millainen projektin aikana tehtävä teos olisi ja paljonko se maksaisi. Rahakysymys ei

49 Ks. liitteet.

50 Käytän tässä yrityksestä nimitystä Yhtiö.

vaikuttanut yhtä tärkeältä kuin konseptiin liittyvä epävarmuus siitä millainen teoksesta lopulta tulisi. Puheessa vilahti sanapari ”sika säkissä”. Se tiivistä asiakkaan kannalta oleellisen kysymyksen: Mitä ostan?

Työskentelymetodini vaikutti olevan selvä asiakkaalle ilman sen suurempia selityksiä. He tuntuivat arvioivat AiH:a selkeästi taidehankintana, jota he voisivat käyttää hyväksi myös omassa markkinoinnissaan ja imagon rakentamisessa. Heidän kannaltaan minun palkkaamiseni ja siitä syntynyt teos olisi ollut tarinan aihe, jota voi kertoa asiakkaille. Pala yrityksen historiaa.

Hyvin sujuneesta tapaamisesta ja positiivisesta osin innostuneestakin suhtautumisesta huolimatta en päässyt toteuttamaan AiH:a Yhtiön toimistolle. Syyksi he ilmoittivat, etteivät itsekään tienneet mitä halusivat uuteen toimistoonsa. Vastaus herätti ennen kaikkea hilpeyttä. Olihan suurin osa keskustelustamme liittynyt nimenomaan siihen, että teos tulisi olemaan yllätys ja sitä ei ollut tarkoituskaan määrittää etukäteen.

En tuntenut pettymystä, sillä olin haltioissani siitä, että joku yritys oli ylipäättään kiinnostunut konseptistani. Olin ollut henkisesti valmistautunut pitkään ja raskaaseen ovienkolkutteluvaiheeseen, mutta hyvin lyhyessä ajassa ja suhteellisen pienellä vaivalla olinkin saanut ihmisiä kiinnostu-

maan konseptistani. Sen lisäksi olin päässyt esittelemään AiH:a ja saanut tuntumaa siihen, mitkä asiat ovat yrityksille tärkeitä. Eli mikä se on ja paljonko se maksaa.

Yhdistystapaaminen

Toinen tapaaminen, jonka sain järjestettyä, oli erääseen valtakunnallisesti toimivaan yhdistykseen. Olin alunperin rajannut markkinoinnin ulkopuolelle yhdistykset ja ns. kolmannen sektorin, koska niissä resurssit taidehankintoihin ovat usein pienet tai olemattomat. Olin kuitenkin saanut sellaisen vaikutelman, että monissa järjestöissä ollaan hyvin avoimia taideprojekteja kohtaan. Samanaikaisesti yrityskontaktointi takkusi. Pitkän suunnittelu- ja valmistelujakson jälkeen halusin myös päästä toteuttamaan projektiani ja konkreettisesti tekemään teosta. Erityisesti olin kiinnostunut tämän yhdistyksen sekä arkkitehtoonisesti että toiminnallisesti mielenkiintoisista tiloista.

Tapasimme asiakaspalvelupäällikön kanssa 9.11.2011. Olimme puhuneet jo aiemmin puhelimessa, jolloin olin kertonut konseptin pääpiirteistä ja ideani oli herättänyt innostusta. Jo tapaamisen alusta lähtien kävi kuitenkin selväksi, että työskentely heidän tiloissaan toivomallani tavalla ei ollut mahdollista. Asiakas halusi päättää teoksen paikan, eikä heillä myöskään ollut tarjota minulle omaa työpistettä. Sen lisäksi talon luonteen vuoksi työskentelyssä olisi tullut huolehtia saavutettavuudesta sen kaikissa merkityksissään. Heidän ehdotuksensa oli, että voisin kiertää ensimmäisen työviikon eri osastoilla tutustumassa ihmisiin ja heidän työhönsä. Seuraavat kaksi viikkoa rakentaisin teostani aulan tilaan.

Olisin ajelehtinut tilassa?

Olin valmis näihin kompromisseihin, mutta projektia ei päästy toteuttamaan. Syynä oli resurssipula. Kyse ei ollut hinnasta tai palkasta vaan ajasta. Yhdistyksen johto arvioi, että taloudellisesta tilanteesta johtuen, työntekijöillä ei olisi ollut aikaa perehdyttää minua työympäristöön saati osallistua itse projektiin.

16.11.2011

Teki mieli itkeä. Yritykset alkoivat näyttää linnoituksilta, joiden sisällä on salaisuuksia.

Olin pohtinut asemaani yrityksissä jonkinlaisena taiteilijan ja työntekijän sekoituksena. Henkilönä joka toisaalta hyväksyy työntekijän aseman, mutta jolla samalla säilyy vapaus määrittää itsensä ja roolinsa. Keskustelussa asiakaspalvelupäällikön kanssa törmäsin siihen todellisuuteen, jossa työnantajalla on päätösvalta kaikkeen yritykseen liittyvään ja ennen kaikkea työntekijän tehtäviin. En päässytäkään tulkitsemaan työntekijyyttä vapaasti, vaan minut asetettiin taiteilijan rooliin, yhteisön ulkopuolelle. Se oli loogista asiakkaan näkökulmasta, kun lähtökohtana oli, että projektin piti olla koko yhteisön saavutettavissa⁵¹. Tulkitsin asian niin, että ulkopuolella oleva on tasavertaisesti kaikkien ulottuvilla. Teos ei sijoitu jonnekin erityisesti tai kuulu joillekin hieman enemmän kuin toisille. yhdistyksessä AiH olisi täytynyt toteuttaa kaikille yhtäläisesti ja siten ei kenellekään erityisesti. Kyse oli ehkä myös siitä, että vaikka molemmat osapuolet huomioivat konseptissani olevat sekä työntekijän että taiteilijan roolit, ne tulkittiin ominaislaadultaan ja konkreettisilta tehtäviltään eri tavoin. Olin sokea suhteessa työpaikkojen sisäiseen logiikkaan.

Toisaalta taiteilija-työntekijän roolin on työnantajan näkökulmasta kompleksinen. Sillä käytännössä työnantaja ei voi sallia täydellistä vapautta työntekijälle, joka haluaa itse määrittää omat tehtävänsä. Vaikka luovalla työntekijällä toivotaan tuottavan jotain uutta ja innovatiivista, sen täytyy tapahtua yrityksen haluamissa puitteissa. Täydellinen vapaus on liian vaarallista, sillä yritysten on pystyttävä hallitsemaan sitä mitä niiden sisällä tehdään. Sen takia taiteilija ei voi olla työnantajan näkökulmasta tavallinen työntekijä eikä häntä voida ottaa yritykseen sisälle. Taiteilijan vapautta työntekijän roolissa voi käytännössä toteuttaa ainoastaan työnantajalta tai työyhteisöltä salassa.⁵²

51 Käymieni keskusteluiden perusteella ymmärsin, että yhdistyksen sisäiseen kulttuuriin kuuluu pyrkimys ihmisten mahdollisimman tasavertaiseen kohteluun.

52 Näistä hyviä esimerkkejä ovat Pilvi Takalan teos *The Trainee* (2008) (ks. www.pilvitakala.com) tai Sophie Calleen teos *The Hotel* (1981) (ks. Sophie Calle, *M'as tu vue*. Prestel 2010, 157-165).

29.11.2011

Ajattelin, että teen joka päivä jotain. Mutta pelkästään jotain tekeminen voi johtaa ei mihinkään.

Ideanarkkarin vaikea todellisuus.

Etäällä

Mitä lähemmäs joulua tultiin sitä vaikeammaksi muuttui tasapainoilu konseptin markkinoinnin ja oman taiteellisen työskentelyn välillä. Halusin tehdä, mutta aikani valui puheluihin tai seuraavan siirron pohtimiseen. Samanaikaisesti kun ensimmäisen AiH-projektin toteutuminen asettamassani aikataulussa näytti yhä mahdottomammalta, pääni täyttyi uusista ja taas uusista teosideoista, joita voisin toteuttaa AiH:n puitteissa. Kirjasin muistiin lähes jokaisen.

Koska työpaikat alkoivat näyttää saavuttamattomilta, oli kehitettävä strategia, jolla päästä eteenpäin. Halusin tehdä AiH:n tiimoilta jotain joka edes välillisesti edistäisi työskentelymetodin kehittämistä. Molemmat yritystapaamiset olivat herättäneet ajatuksia siitä, mitä näihin tiloihin voisi olla mahdollista toteuttaa. Päätin lähteä ruokkimaan näitä ideoita ja suunnittelemaan teoksia lahjan näkökulmasta. Ajattelin, että voisin hyödyntää niitä myös konseptin myymisessä. Olin nähnyt yritysten tilat, ainakin osan niistä. Olin myös tavannut ihmisiä ja saanut jonkinlaisen vaikutelman heistä ja yrityksestä. Tapaamisilla oli ollut myös erityinen ominaislaatuensa. Tarkoituksenani oli tehdä teoksia, jotka olisivat muistoja ja muistumia. Ne jäivät tekemättä. Suunnitelmat päätyivät vielä toistaiseksi pöytälaatikkoon.

19.12.2011

Saldo: 56 teosideaa työpaikoille.

Tapahtumantekijät

Ystäväni Kati Korpisen kautta avautui lopulta mahdollisuus toteuttaa projekti hänen työpaikalleen Tapahtumantekijät Oy:lle. Hankalan taloudellisen tilanteen takia⁵³ he eivät pystyneet maksamaan palkkaa, mutta se ei tässä vaiheessa enää ollut kynnyskysymys. Itselleni oli tärkeintä päästä ko-

⁵³ Vuoden 2011 lopussa Euroopan valuuttakriisin seurauksena monissa yrityksissä elettiin erittäin epävarmoja aikoja.

keilemaan konseptia käytännössä ja myös tekemään teosta. Oli myös nähtävissä, että Tapahtumantekijät oli toimialansa kautta hyvin verkostoutunut ja siitä olisi konseptin markkinoinnissa hyötyä. Kävin tapaamassa Tapahtumantekijöiden toimitusjohtajaa Jyrki Litmasta 7.12.2011. Tapaamisessa kerroin sekä opinnäytteeni teemoista että siitä mistä AiH:ssa on kyse. Kävimme läpi käytännön asioita, aikatauluja ja jonkin verran myös heidän toiveitaan.

Merkittäväksi kysymykseksi keskustelussa nousi työskentelyni motiivit ja tarkoitus. Jyrki Litmasen näkökulmastaan oleellista oli firman lopputuotteet ja se mitä Tapahtumantekijöillä tehdään, eli tapahtumia. Hän siis ajatteli, että projektin aikana tehtävän teokseni aiheena on yritys ja yrityksen toiminta. Oman kiinnostukseni kohteena olivat puolestaan työntekijät ja se tila, jossa nämä ihmiset työskentelevät. Yrityksen omistaja tarkastelee asioita siis yrityksen näkökulmasta. Eli tavalla, jossa hänen silmänsä ovat jossain mielessä myös yrityksen silmät. Yritys tuntuu saavan jonkinlaisen hahmon tai olion piirteitä. Sekä johtajien että työntekijöiden tehtävänä on pitää tämä olio elossa ja hyvinvoivana. Tämä ajattelu näkyi mielestäni myös keskustelussa Litmasen kanssa.

Se miten ja millaisilla ehdoilla projekti lopulta järjestyi tuntui hyvin tyypilliseltä nykyajan työelämälle. Työllistyminen on aina helpointa henkilökohtaisten kontaktien kautta. Tässä tapauksessa ystäväni oli jo tehnyt varsinaisen myyntityön puolestani. Minulla oli ikään kuin manageri. Päästäkseen alkuun tai saadakseen ns. jalan oven väliin, on monesti tehtävä kompromisseja myös palkkauksen suhteen⁵⁴.

Töiden saamiseksi on siis muistettava puhua säännöllisesti ystäville, sukulaisille ja tuttaville myös työstä, projekteista ja itseä ammatillisesti kiinnostavista asioista. Koska työ ja sen sisällöt ovat kuitenkin niin oleellinen osa omaa identiteettiä, se tapahtuu oikeastaan luonnostaan. Ja koska taiteilijalla ei varsinaisesti ole vakituista työtä tai työpaikkaa, työn tekemisen lisäksi aikaa on jatkuvasti käytettävä myös työn etsimiseen. Työn tekemi-

54 Usein on oltava valmis joustamaan myös työsuhteen muista ehdoista eli työajoista tai työsuhteen kestosta. Tämä ei kuitenkaan koskenut minua, olinhan tehnyt projektista jo muutenkin yritysten näkökulmasta houkuttelevan ”irtonaisen” ja ”vapaan”.

nen ja sen etsiminen ovat siis käytännössä yhtä ja samaa työskentelyä.⁵⁵ Toisesta suunnasta tarkasteltuna työyhteisön määrittely hämärtyy, sillä kuka tahansa ystävästäsi ja tuttavistasi voi olla potentiaalinen väylä seuraavaan työhön. Työyhteisö onkin henkilökohtaisten suhteiden verkosto.

Projektin aikataulu muotoutui hieman erilaiseksi kuin olin alunperin suunnitellut. Yhtenäisen kolmeviikkoisen projektin sijaan jaoimme sen kahteen osaan. Aloittaisin projektin 12.12.2011 yhden viikon periodilla, jolloin paikalla olisi vielä jonkun verran ihmisiä ennen joululomia. Toinen, kahden viikon jakso, päätettiin sijoittaa alkamaan loppiaisen jälkeen 9.-20.1.2012. Halusin jakaa projektini myös toiminnallisesti kahteen osaan. Ensimmäisen viikon aikana tutustuisin, ”haistelin”, asettautuisin ja ottaisin tuntumaa toimiston ihmisiin ja yleisiin kuvioihin. Joulun pyhien ja vuodenvaihteen jälkeen ryhtyisin varsinaiseen teoksen tekemiseen.

55 ks. Grimm and Ronneberger, "An Invisible History of work" (2007).

4. SISÄLLÄ

AiH on pelottava konsepti. Itsensä ja oman työskentelyn vieminen vieraaseen ympäristöön voi johtaa arvaamattomiin tilanteisiin. Oli luotettava siihen, että oma avoimuus ja vilpittömyys rakentavat luottamusta. Oli yritettävä sivuuttaa ajatus, että minua tai tekemisiä ei ehkä ymmärrettäisi. Samalla ajattelin, että pitämällä sitkeästi kiinni omista ideoistani ja antamalla konseptista jollain tavoin harmittoman kuvan, työntekijätkin suhtautuisivat tekemisiini avoimesti. En myöskään halunnut olla skeptinen työpaikkaan imigroitumisen suhteen. Halusin uskoa, että olisi mahdollista päästä sisälle työyhteisöön ja todella olla osa sitä.

Kolmen viikon tauko johtui käytännössä työntekijöiden joulun ja vuodenvaihteen vapaista. Olisin voinut hyvin työskennellä tämän ajan, mutta toimistossa olisi ollut hyvin hiljaista. Vaihtoehtona sekin olisi tietenkin ollut kiinnostava, toimia ikään kuin piilotettuna tai näkymättömissä muilta työntekijöiltä. Halusin kuitenkin saada tässä projektissa mahdollisimman paljon tuntumaa yhteisössä olemiseen.

Miettiessämme aikatauluja ennen projektin aloittamista, minulle tarjottiin myös mahdollisuutta pilkkoa työskentelyni pienempiin ja epäjärjestyksiin. Tätä ehdotettiin, koska muutamat Tapahtumantekijöiden järjestämät tilaisuudet ennen joulua olisivat sijoittuneet hajanaisille päville keskellä viikkoa. Asiakas siis toivoi minun tutkivan ennen kaikkea heidän järjestämiään tapahtumia. Vaikka olen tottunut siihen, että graafista tai taiteellista työtä tehdessäni en pysty rakentamaan ns. täysiä työviikkoja, se tuntui kuitenkin tämän projektin kohdalla huonolta ratkaisulta. Aikataulukysymyksessä korostui jälleen kahden eri näkökulman välinen jännite siitä, mistä tulevassa teoksessa olisi kyse tai kenelle sitä tehdään.

Tapahtumantekijöiden näkökulmasta keskellä viikkoa johonkin tapahtumaan lähteminen on osa normaalia arkea. Tapahtuma on aikoinaan aikataulutettu ja suunniteltu, sitä kohti ollaan työskennelty mahdollisesti jo puolen vuoden ajan. Asiakkaan arjessa tapahtumat sekä niiden valmistelut lomittuvat toisiinsa ja muodostavat päällekkäisiä aikajatkumia. Minulla

tai projektillani ei puolestaan ollut minkäänlaista sidosta näihin tapahtumiin. Ne olivat oman työskentelyn kannalta epärelevantteja. Halusin pysyä toimistossa. Halusin myös toimia selkeässä ajallisessa raamissa, työviikoissa ja työpäivissä.

Tarkkailu ja etäisyys

Olin asettanut AiH:n yhdeksi temaattiseksi lähtökohdaksi työpaikan ihmisiin tutustumisen ja sen kautta teoksen tai työskentelyn suuntaamisen. Bourdieun mukaan on mahdotonta ymmärtää ryhmän toiminnan logiikkaa, ellei pysty hahmottamaan sen keskinäisiä suhteita kokonaisuudessaan.⁵⁶ Sosiologisesta näkökulmasta katsottuna konseptissani ainoa mahdollinen näkökulma voisi olla ulkopuolisen rooli. Tosiasiassa tavoitteenani oli kuitenkin löytää (kokemuksellinen?) rajapinta itseni ja työyhteisön välistä. Näkökulmaan tulisi vaikuttamaan konkreettinen ja mentaalinen etäisyyteni yhteisöstä sekä tapa, jolla osallistuisin työhön. Työskentelyn ja tulevan teoksen perspektiivi olisi siis lopulta omani (eli subjektiivinen).

Varsinaista tarkkaa suunnitelmaa siitä, miten yhteisön jäseneksi tullaan, ei kuitenkaan ollut. Ensimmäinen strategiani oli lähestyä työntekijöitä heidän työnsä kautta. AiH:n yhtenä lähtökohtana oli sen huomioiminen, että ihmiset haluavat tehdä työtä rauhassa. En siis katsonut tehtäväkseni sitouttaa työntekijöitä ajallisesti omaan työskentelyyni. Johtoajatuksena oli, että jokainen toimistossa keskittyy omiin tehtäviinsä.

12.12.2011

*Kävelin taas portaat ylös, kuten edelliselläkin viikolla. En muistanut monennessako kerroksessa toimisto on. Rappukäytävässä ei ole opas-
taulua.*

*Taksin ikkunasta katsoin tarkasti vaaleansinisiksi maalattuja työ-
maan suojaksi rakennettuja vanerilevyjä. Ne näyttivät ihmeellisen
raikkailta.*

⁵⁶ Bourdieu (1998), 54.

Pöydällä oli metallinen vati täynnä satunnaisia tavaroita, teippiä, sakset puhujankelloja. Vati näytti pieneltä pesuvadilta ja sen pohja oli pyöreä. Kun vatia tönäisi, se heilui pitkään. Tulin ajatelleeksi pop-cornia.

Toimiston ulko-ovella painoin taas summeria ja reuhdoin ovea kärsimättömästi. Päätin mennä hissillä, vaikka en muistanutkaan missä kerroksessa toimisto on. Hissin seinässä oli opastetaulu. 4. krs Tapahtumantekijät.

Tämän paikan avoimuus tuntuu jotenkin oudolta.

Toimiston tehosteväri on keltainen.

Ensimmäisen työviikon teemaksi voisi määritellä ajalehtimisen ja etäisyyden. Ei ollut varsinaisia tehtäviä tai konkreettista toimintasuunnitelmaa, reseptiä, jonka avulla olisin voinut tarttua tiettyyn teemaan. Ei ollut myöskään vielä selvää, mikä Tapahtumantekijöillä olisi kiinnostavaa tai sellaista, jota kohti haluaisi edetä. Samanaikaisesti oli helppoa ottaa vastaan heidän minulle tarjoamat tarkkailijan tehtävät ja käydä katsomassa millaista on tapahtuman tuottajan työ itse tapahtumassa.

Ehkä itsellenikin yllätyksenä, toisten ihmisten työn sisältöihin tutustuminen osoittautui tylsäksi. Kaikki vaikutti hyvin organisoidulta, kiirettä tai jännitystä ei pystynyt havaitsemaan ja asiat näyttivät etenevän vain omalla painollaan. Työskentely oli kuin sarja hyvin artikuloituja toteamuksia. Jo itsessään tämä sai pohtimaan sitä miten piilotettua ja näkymättömissä ihmisten tekemä työ on. Kaikki tapahtuu silmien takana, vailla fyysistä olomuotoa. Työn tekemisen kokemus on lopulta yksityinen, rutinoitunut ja vailla glamouria.

Tapahtumien tekeminen alkoi vaikuttaa haalealta.

Ihmisten seuraaminen ja tarkkaileminen läheltä, vailla mitään muuta tarkoitusta, oli omituista. Siinä korostui osallistumattomuuden kautta oma ulkopuolisuus ja myös jonkilainen hierarkinen epätasapaino. Työpaikalla norkoilu, ihmisten katseleminen ja kuunteleminen piittaamatta keskusteluiden sisällöstä oli erityisen outoa. Kyselemällä työntekijöiltä heidän työs-

tään ja alasta yleisesti sain tilanteen vaikuttamaan normaalimmalta. Sekin oli toisaalta vaikeaa, kun luottamusta vasta rakennettiin. Kysymykset olivat tietenkin osa tutustumista, mutta ne saattoivat helposti olla liian tunkeilevia ja herättivät välillä selvästi torjuntaa ja epäluuloa. Samalla ihmisten haastatteleminen tuntui myös heidän työaikansa varastamiselta. Omituisen ja normaalin välillä tasapainoilun luontevimmaksi ratkaisuksi osoittautui lopulta pitäytyminen jutustelussa.

Kummallista käänteistä logiikkaa noudattaen, selkeä ulkopuolisen aseman ottaminen kuljetti minua lähemmäksi työyhteisöä⁵⁷. Minulla ei ollut tarvetta alleviivata omaa taiteilijuuttani ja vetää sen kautta tiukkaa rajaa itseni ja työyhteisön välille. Kyse oli ennen kaikkea soluttautumisesta. Yritin sopeutua ja osoittaa kykeneväisyyteni yhteisöön tehden kuitenkin omaa, muusta irrallaan olevaa työtä. Ihmisten kohtaaminen oli mahdollista yleisen sosiaalisen kanssakäymisen puitteissa. Siis olemalla paikalla ja läsnä.

14.12.2011

Tänä aamuna bussi oli täydempi kuin koskaan ennen.

Oulusta soittivat ja tarjosivat nykyistä puolta halvempaa puhelinliittymää. En ollut kiinnostunut.

Traagiset hahmot? Kuuntelin toisella korvalla netistä vanhoja Radio Helsingin Jalat tukevasti ilmassa -ohjelmia. Tämä liittyi jotenkin Freudiin ja saksalaiseen huumoriin.

57 Toimistolla oman työn tekeminen on tavallaan jatkuvaa rajankäyntiä näkökulmien välillä. Olenko tarkkailija vai tarkkailtu? Teenkö teosta itselleni, itsestäni vai muille, muista? Oli satunnaisia hetkiä, jotka ovat jääneet mieleeni. Kommentti keskiviikkona työpisteestäni, jonka olin muokannut omakseni: "Onneksi nää sälekaihtimet saa laitettua kiinni, jos on tarvis." Tilassa oleminen yksistään sitoi minua osaksi yhteisöä.

Työn tekeminen eli taiteilijan tehtäviä:

- tutustuminen muihin työntekijöihin
- tutustuminen tiloihin
- vessan sijainnin kysyminen
- ruokailuun liittyvien järjestelyjen selvittäminen
- työaikojen sopiminen
- oman työpisteen järjestäminen
- luvan pyytäminen tulostimen käyttämiseen
- materiaalivarantojen selvittäminen
- tutustuminen muiden työtehtäviin
- työntekemisen seuraaminen
- kokouksiin osallistuminen
- muistiinpanojen kirjoittaminen
- valokuvaaminen
- videokuvaaminen
- työntekijöiden tarkkaileminen
- materiaalien testaaminen
- sommitelmien tekeminen
- ideointi
- työntekijöiden haastatteleminen
- asiakirjoihin vilkuileminen (salaa)
- ammattilehtien lukeminen
- valokopioiminen
- tulostaminen
- kaappien penkominen
- sohvalla päiväunien ottaminen
- itsestään kertominen
- seinien tuijottelu
- kiikarointi vastapäiseen toimistoon
- pilvien tuijottelu
- käveleminen ulkona
- ajatteleminen

Työ(skentely) ja aika

Normaalissa arjessani, jossa saan itse päättää miten aikaa käytän, päivät täyttyvät ennen kaikkea tauoista. Enemmän kuin varsinaiseen työhön, käytän aikaa arkisiin askareisiin, niihin ryhtymiseen ja niiden lopettamiseen. Ennen kuin pääsen varsinaiseen työhön käsiksi, olen ensin lopettanut jotain ja sitten taas aloittanut työhön ryhtymisen. Teoksen tekeminen vaatii puolestaan pitkää keskittymistä vailla taukoja. Rikkomalla työn tekemisen, rikkoo samalla edistymisen jatkumon. Tauoton tekeminen ikään kuin kumuloi tehdyn työn merkitystä ja vaikutusta. Keskeyttäminen johtaa aina uudestaan aloittamiseen. Harmittomimmillaan se vain hidastaa teoksen valmistumista ja pahimmillaan johtaa siihen, että teos jää tekemättä.

AiH:n puitteissa suunnittelin saavani ajan paremmin haltuun juuri tässä merkityksessä. Tosiasiassa Tapahtumantekijöiden arki koostui aivan samanlaisesta rikkonaisuudesta kuin kotoinen arkenikin. Ruokatunnista ja iltapäivän väsyneestä hetkestä, kun on pakko keittää kahvia ja syödä jälleen. Nämä asiat eivät kuitenkaan varastaneet aikaa teosten tekemiseltä. Se oli osa työskentelyä itseään. Kun kolmen viikon projektilla ei sellaisenaan ollut varsinaista päätepistettä, jossa kaikki työskentelyni huipentuu, ajan käyttö muuttui hajanaiseksi.

Tavoitteenani oli saada toimisto valmiiksi jo toisen viikon aikana. Työ (so. teoksen tekeminen) olisi käynnissä siis koko ajan. Halusin tarkastella tekemiäni muutoksia ajassa ja katsoa miten työntekijät elivät niiden keskelä. Lähes koko toimiston ottaminen haltuun hienovaraisilla muutoksilla ja lisäyksillä sekä toisaalta vain olemalla paikalla, oli ennen kaikkea ajallista työskentelyä. Työskentelin kunnes projekti päättyi, en kohti jotain tiettyä huipennusta⁵⁸. Teosten tekeminen oli siis ajan täyttämistä erilaisilla toimilla. Ulospäin se saattoi vaikuttaa puuhailulta ja jossain mielessä se sitä olikin. Tapahtumantekijöillä AiH oli projekti, jossa projektin tunnusmerkit täyttyivät vain ajan rajallisuudessa. Tosiasissa se oli rakentamisen, muutoksen ja havaintojen prosessi. Mitään valmista yhtenäistä kokonaisuutta ei syntynyt. Oikeammin ilmaistuna kaikki oli valmista koko ajan.

Työpaikalla keskitymme työtehtäviimme, toteutamme niitä rooleja ja asemia, joita meille on määrätty. Keskustelemme pääasiassa työasioista, kohtaamme tehtävämme sen koodiston läpi, jota työympäristö siivilöi. Voi olla että päivämme on hyvinkin tarkkaan rytmitetty. Kahvitauko, lounastauko, iltapäivän kahvitunti. Kokouksia, muistioita, sähköposteja, puheluita jne.

AiH:a suunnitellessani olin pohtinut jonkin verran sitä millaisen muodon työssä käyminen antaa ajalle. Työpäivä koostuu myös ajasta, jonka käyttää heräämiseen, aamutoimiin ja lähtemiseen. Matkat työpaikalle ovat tärkeitä. Niiden aikana tapahtuu mentaalinen siirtyminen kodin ajasta työn aikaan. Se on valmistautumista tekemiseen, jonkin aloittamiseen, tarkistamiseen tai valmistumiseen. Matkaan kuluu aina eri aika. Tapahtumantekijöillä tekemäni projektin aikana en varmasti kertaakaan tullut töihin samalla bussilla. Työmatkaan rutinoituminen tapahtui lähinnä huomion siirtymisessä ulkoisista sisäisiin maisemiin ja tapahtumiin.

58 Myöhemmin kävi ilmi, että asiakas halusi järjestää projektin avajaiset. Ne toteutettiin projektin viimeisenä päivänä. Ks. liitteet.

Tapahtumantekijöillä työpäiväni oli suunnilleen tällainen:

Työpaikalla 9.30 - 10.00

Eteisessä huomenien huikkaaminen. Ehkä joku kommentti edellisillasta tai aamun tunnelmista. Useimmiten säästä. Eväiden vieminen jääkaappiin. Laukun vieminen omaan huoneeseen. Kahvin hakeminen. Kahvin juominen oman pöydän ääressä lukien sähköposteja ja uutisia.

Työnteon aloittaminen viimeistään 10.30. Monesti purkamalla koneelle edellispäivän valokuvat. Sen jälkeen aloitin joko luonnostelemalla, kuvaamalla, tekemällä muistiinpanoja tai alkamalla rakentamaan jotain tiettyä kohtaa toimistossa. Kolmannella viikolla tuli kirjoitettua jonkin verran avajaisiin liittyneitä tekstejä. Ensimmäisellä viikolla saatoin roikkua parikymmentä minuuttia ovensuussa haastattelemassa ihmisiä.

Noin klo 12, joku ehdotti ruokailua. Useimmiten lämmitin omat eväät mikrossa, mutta toisinaan hain lounasta joko lähikaupasta

tai ravintolasta. Ruokailuun kului usein lähes tunti. Kuuntelin ihmisten jutustelua ja osallistuin siihen itsekin. Toivoin herkullisia tarinoita.

Iltapäivällä jatkoin työskentelyä. Joskus kävin kello kolmen aikaan kaupassa hakemassa eväitä ja useimmiten keitin kahvit. Varsinkin neljän jälkeen saatoen unohtua tuijottamaan ulos ikkunasta. Työpäivän aikana mielipaikkani oli joko oman pöytäni ääressä tai sitten neuvotteluhuoneen ikkunalaudalla. Lähdin yleensä kotiin viiden ja kuuden välillä. Toisinaan vasta kuuden jälkeen.

Tapahtumantekijöillä tehdään tapahtumia. Tapahtumien tekeminen on tuottamista, joka näyttäytyi minulle puhelimesta puhumisena, asioiden suunnitteluna, junailuna ja organisointina. Tuottaja tekee puitteet, jossa sitten muut tahot ja ihmiset konkreettisesti tekevät sisällön⁵⁹. Tapahtumantekijöillä tuotetaan jotain näennäisesti konkreettista, mutta se mitä syntyy on sisällöltään aineetonta. Samalla itse työ jota tehdään, josta tekijyys syntyy, on kommunikatiivista. Tuottajan tekijyys näytti syntyvän puheesta. Viestinnän hallitsemisesta. Tekeminen konkretisoitui pieninä tavarahankintoina, ihmisten tapaamisena ja heidän ohjaamisenaan, kynttilöiden asettelemisena ja sytyttämisenä, kellojen ajastamisena, nimilappujen järjestämisenä.

Työpaikalla aika on hetkiä, toisinaan nopeita toisinaan hitaita. Jokaisen työntekijän aika on yksityistä ja se muuttuu yhteiseksi vain tilassa. Työhön keskittyminen tekee ajasta jokaisen omaa. Puheella tulen toisten aikaan ja mahdollisesti jopa varastan sitä.

Ulkoilmalla on merkitystä ajan kokemukseen.

Aika kameran läpi suodattuneena ja dokumenteissa ja materiaalissa.

59 Tästä näkökulmasta tarkasteltuna AiH:n toteuttaminen Tapahtumantekijöiden toimistolle oli siis eräänlaista sisällön tuottamista tuottamisesta.

Toimistossa

Tapahtumantekijöillä työskentelyni ulkoinen muoto oli hyvin samanlainen kuin muillakin työntekijöillä. Tekijyyteni paljastui ainoastaan tekemisissäni muutoksissa, joiden tavoitteena oli tuoda näkyväksi tilan toisenlainen tarkastelutapa. Kaikki tapahtui kuitenkin vaivihkaa. Halusin piiloutua ja toimisto oli siihen loistava paikka⁶⁰. Minulla oli Tapahtumantekijöillä oma työpöytä. Se oli huoneessa, jonka jaoin toisen ihmisen kanssa, mutta hän oli lähes koko projektini ajan poissa. Pöydän lisäksi minulla oli siis huone. Teosten tekemisestä suuri osa oli oman työpöydän ääressä pohtimista, kirjoittamista ja luonnostelua. Pengoin kaappeja ja kokeilin asioita. Pyyhin pöydiltä pölyt ja järjestelin tavaroita. Valokuvasin ja videoin.

Levittädyin vaivihkaa lähes koko toimistoon.

Toimistossa kaikki tilat olivat hyvässä järjestyksessä. Kaikelle oli paikkansa. Se oli ärsyttävää, mutta ymmärrettävää ja asiaankuuluvaa. Toimisto symboloi Tapahtumantekijöiden työtä ja sen tarkoituksena oli ollakin *edustava*. Tarkemmin katsottuna kuitenkin osoittautui, että moni työpöytä oli vain näennäisesti siisti. Tosiasiassa papereita ja epämääräisiä tavaroita oli survottuna erilaisiin lokerikkoihin. Tilat näyttivät siisteiltä, mutta todellinen sotku oli vain siivottu pois näkyvistä⁶¹. Katsoin tehtäväkseni aiheuttaa hieman kaaosta ja sekamelskaa. Varsinkin omassa työpisteessäni.

60 Toimisto mahdollistaa kahdenlaisen olemisen. Toisaalta taiteilijana näkyväksi tuleminen, mutta samalla työntekijänä arkeen piiloutumisen.

61 On huomautettava, että toisaalta monen kaapin sisältö oli suorastaan pelottavan hyvässä järjestyksessä. Havaitsemani sotku oli siis rajoittunut työpöytiin.

Esineet

Olen kiinnostunut esineistä ja tavaroista. Ennen kaikkea vanhoista, käytetyistä tai käytössä olevista. Jo ennen projektin alkua mietin mitä materiaaleja toimistoissa yleensä on ja miten niistä voisi tehdä teoksia tai hyödynittää teosten tekemisessä. Oletin työntekijöillä olevan toimistossa myös omia henkilökohtaisia esineitä. Niihin liittyy aina jotain erityistä.

Toin joitakin omia tavaroitani toimistoon, sillä se auttoi tilan ottamista haltuun. Työpöytä oli ikään kuin valloitettava ja tavaroiden avulla pystyin näyttämään, että juuri tämän pöydän äärellä työskentelee joku. Toisin hie-
man erilaisten tehtävien äärellä kuin muut.

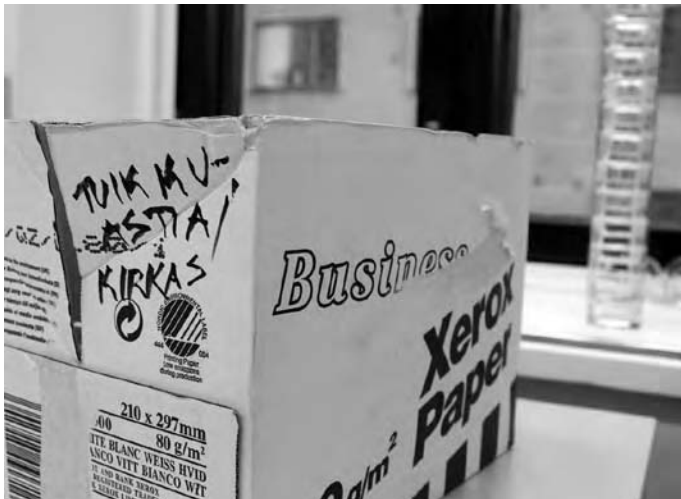
Tapahtumantekijöillä oli toimistotavaran lisäksi aivan valtavat määrät rekvisiitaksi tai tarpeistoksi luokiteltavia esineitä. Ne oli kaikki tungettu kaappeihin piiloon. Olkipillejä, käytettyjä kännyköitä, pöytäkelloja, sekunttikelloja, tusseja, vahaliituja, liituja, tarranauhaa, leimasimia, houkutuslintu, sateenvarjoja, golfpalloja, pikkutakki, suojahaalari, huopia, tähtisädetikkuja, tuikkuja, hiustenkuivain, pyyhkeitä, maalaustelineitä, taulunkehyksiä, golfmailoja, varoituskartioita, ledvaloja, maljakoita ja ran-
tapalloja. Vain joitain mainitakseni.

Oli kiinnostavaa, että kaikki nuo esineet oli laitettu piiloon. Tunsin suorastaan velvollisuudekseni kaivaa niitä esille ja näyttille. Toisaalta esineet, joita Tapahtumantekijöiden toimistossa oli näkyvillä aloittaessani projektini, olivat jotenkin hyvin yhdentekeviä. Ne olivat samaa lavastusta, jolla kaikista toimistoista tai työympäristöistä tehdään miellyttävän ja kotoisan näköisiä. Henkilökohtaisia esineitä ei juuri näkynyt. Valokuvia tai omia maskotteja. Työpöydät eivät pääsääntöisesti kertoneet juuri mitään siinä istuvasta työntekijästä. Ne olivat vain identtisiä pöytiä, näyttöineen, hiirineen, lehti- ja kynätelineineen.

Kaappien aarteista tuli ehdottomasti työskentelyni tärkein elementti kolmen viikon aikana Tapahtumantekijöillä. Tietämättä oikeastaan mitään tavaroiden alkuperästä tai niihin liittyneistä tarinoista, käytin niitä surutta omiin tarkoituksiini. Halusin tuoda esille esineiden sekä arkisen että hullun potentiaalin. Päätin näyttää miten toisella tavalla esineet ja tavarat voi nähdä, kun ne irrottaa omasta tarkoituksenmukaisuudestaan ja asettaa uuteen paikkaan. Kaappien avaamiseen ja penkomiseen itsessään

liittyi myös jotain kutkuttavaa. Vaikka olin saanut siihen luvan, kaappien sisältöjen tutkiminen tuntui aina hieman tunkeilevalta ja kielletyltäkin. Penkominen itsessään oli jonkinlaista kahden maailman hiertymistä toisiinsa. Piilotettu tai katseilta suojattu tuli nähdäksi ja löydettyksi.

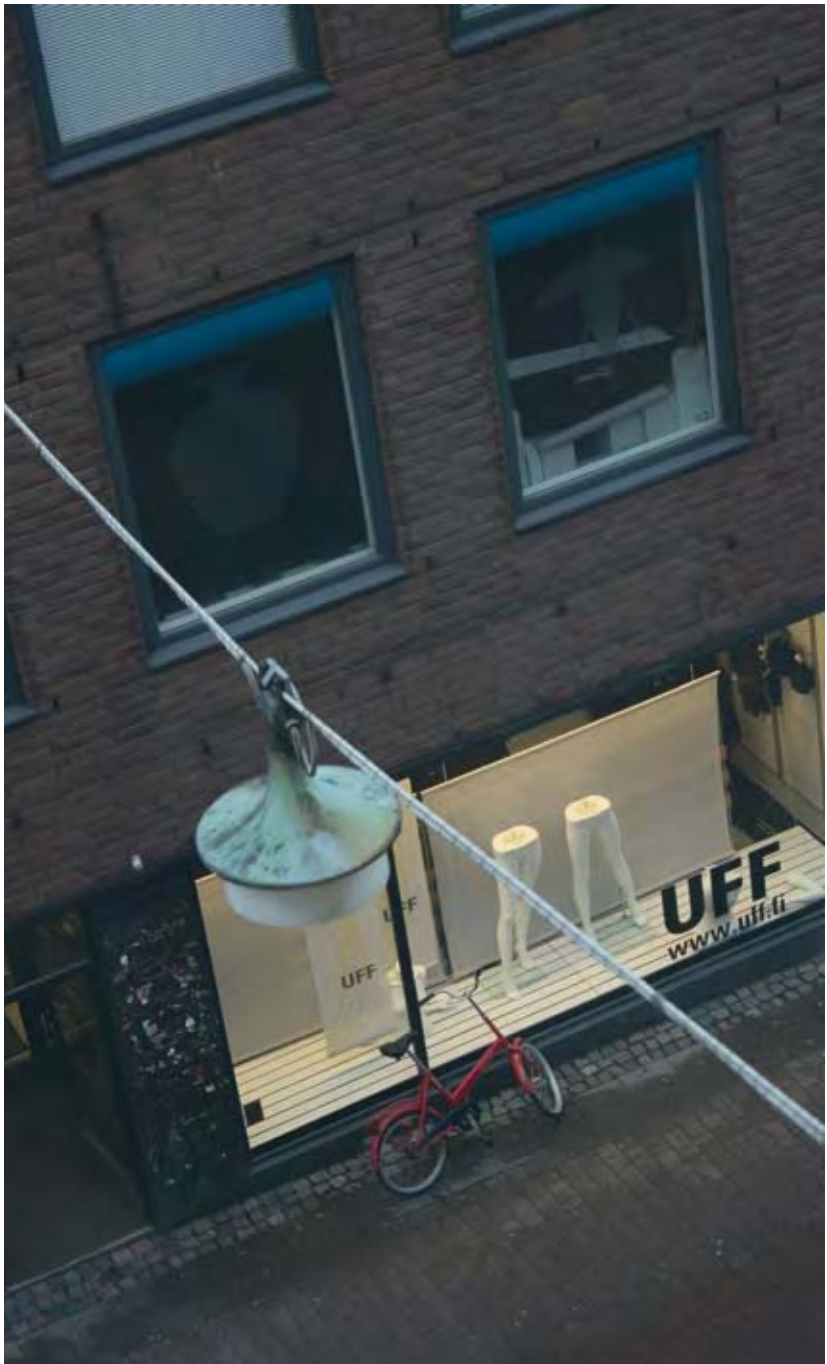
AiH:n toteuttaminen Tapahtumantekijöillä oli lopulta hyvin arkista. Siis juuri sitä, mitä olin tavoitellutkin. Projektin jakaminen kahteen osaan sekä ajallisesti että toiminnallisesti osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Työpaikkaan asettautuminen ja yrityksen toimintaan tutustuminen vaatii hieman paneutumista. Hetken irrottautuminen ja etäisyyden saaminen tilaan, jonne aikoo tehdä teoksen, auttoi myös ideoimaan teosta. Päädyin tarkastelemaan Tapahtumantekijöiden toimistoa gallerian näkökulmasta. Työskentelyni lähtökohtana vuodenvaihteen jälkeen oli siis ”toimisto, joka esittää galleriaa, joka esittää toimistoa”. Käytännössä järjestelin työntekijöiden työpisteet ja riisin toimiston kaikesta sisustuksellisista elementeistä sekä rakensin erilaisia installaatioita ympäri toimistoa. Käytin niihin Tapahtumantekijöiden omia toimistotarvikkeita ja ennen kaikkea heidän erittäin kattavaa tapahtumatarpeistoaan.

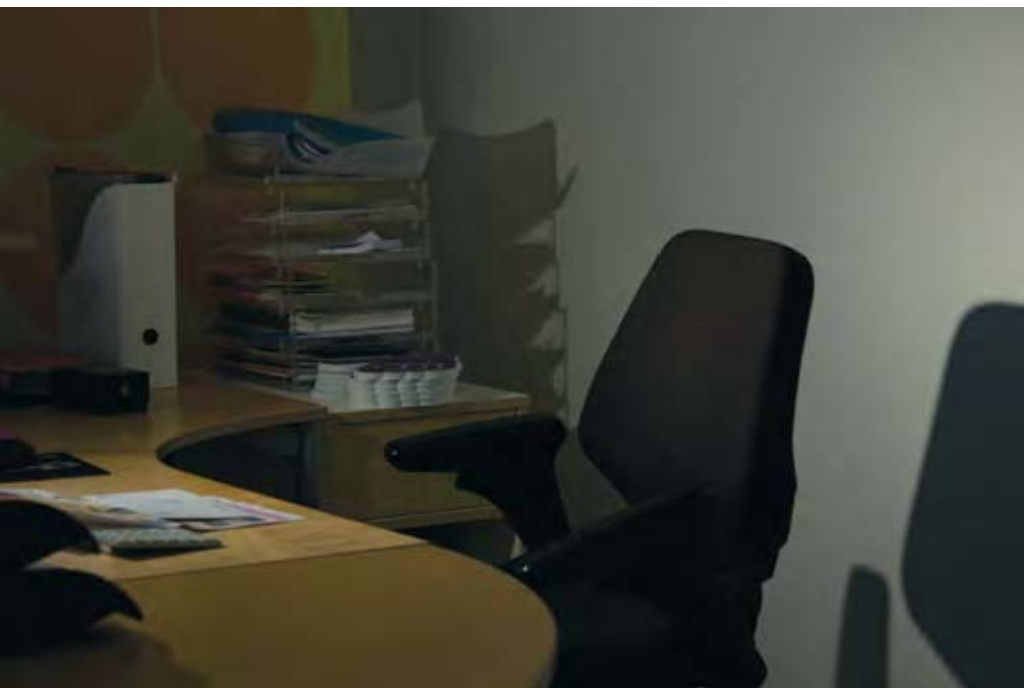

5. HUOMIOITA JA LISÄYKSIÄ

Tila

Minun tehtävänäni oli ottaa itselleni tilaa. Ryhtyä hallitsemaan sitä. Toimisto on vaimeana kuuluvan keskustelun paikka. Istun paikallani ja voin kuulla puhetta, mutta ohitan sen. Se jää silti ympärilleni ja aina välillä tartun johonkin sanaan. Ihmiset tunnistetaan askeleistaan ennen kuin puhe kuuluu tai kasvot ilmestyvät ovensuuhun. Ulkopuoli ja sisäpuoli. Täydellinen illuusio jossain olemisesta tai jonkin kuulumisesta. Päiväni sisällä on merkitty matkalla näkemieni asioiden olemuksella. Kuljetan jotain niistä sisälle. Liikkuminen tilassa. Villasukissa. Ikkunat. Avain. Kati puhumassa pubelimeen käytävällä vaeltaen. Järjestys.

Etäisyys

Jos vain pysyn pöytäni ääressä, tietävätkö he, että olen täällä. Reaktiot. Reviirien tutkiminen. Kun puhutaan rahasta, ovet sulkeutuvat. Yksityisyys. Teoksen tekeminen "pyhitetään" hiljaisuudella. Välimatkan kurominen umpeen. Työpaikan etäisyys kodista ajallisesti ja konkreettisesti. Ihmisten konkreettinen etäisyys toisistaan työpaikalla. Oranssit tarrat, jotka lävistivät seinät. Puhe kaukana ja lähellä. Paikan vaihtaminen. Ajallinen etäisyys.

Läsnäolo

Tulla lähelle ja silti pitäytyä omissa oloissaan. Oma piiloutuminen ja sopeutuminen arkeen. Läsnäolemisen muodot. Puuhailu. Teoksen rakentaminen. Ovensuussa roikkuminen. On oltava pitkämielinen ja maltettava odottaa oikeata hetkeä kysyä ja kertoa. On valittava sanansa tarkasti, mutta joskus kuitenkin epäonnistuu. Vaikka yrittäsi parhaansa. Uteliaisuus. Ruokatunnit. Kun on juonut kahvin, eikä kukaan sano mitään. Aina sama pieni vaivautuminen, kun tietää olevan aika lopettaa puhe, mutta lopetus on ollut epätäydellinen. Jotain vielä tarvittaisiin. Tuleminen ja lähteminen. Keskusteluihin osallistuminen. Kuunteleminen. Tarkkailu. Kokouksissa ja tapahtumissa. Näkyväksi tuleminen. Oman työpisteen haltuunottaminen. Keskustelujen aiheet. Vaikeinta on puhua sellaisesta, joka on tärkeää. Toimistossa vierailevat ihmiset. Taiteen tekijäkin on vain ihminen. Samanlaisuus ja erilaisuus.

Poissaolo

Linnottautuminen omaan tilaan. Pöydälläni on kaaos. Olen levittänyt papereita, mandariinin kuoria ja kyniä. Ulos lähteminen. Kotona oleminen. Samassa tilassa oleminen, mutta omiin asioihin keskittyen. Ulos tuijottaminen. Valokuvaaminen. Teosten rakentelu. Teoksen purkaminen. Lähteminen. Merkkien jättäminen.

Tekijä

Itsen määritteleminen on jatkuvaa. Se tapahtuu yhä uudelleen ja sen lopputulos on aina uusi. Kaikki riippuu ajankohdasta, päivästä, tilanteesta, läsnäolevista henkilöistä. Lopullinen ja täydellisen tyhjentävä määrittely on saavuttamaton.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tuote

AiH:n kehittäminen oli ennen ensimmäistä Tapahtumantekijöille tehtyä projektia ennen kaikkea tuotteen kehittämistä. Vasta teoksen tekemiseen käsiksi pääseminen nosti esiin kysymyksen siitä, millainen tuote oli oikeastaan syntynyt ja (millä mittareilla tai) mistä näkökulmasta sitä voisi arvioida. Wikipedia antaa tuotteelle seuraavanlaisia määrittelyjä: ”Tuote muodostuu kolmesta osasta: tuote itse, tuotepaketti --- ja tuotetu[ki].” ”Tuote on se, mitä yritys myy.” ”Tuote on se mitä asiakas ostaa.” Miten AiH tuotteenä määritellään? Suurimmassa osassa taidetta soveltavista menetelmistä, joihin tutustuin, oli kyse *yhteistyöstä*, jossa ennen projektin aloittamista asiakkaan kanssa määritellään *yhteinen* toimintasuunnitelma. Tuote on tavoitteellinen ja siten yritysten näkökulmasta ymmärrettävä ja hyvä.

AiH on muodoltaan taidetuote, mutta sitä on (yrityksen näkökulmasta) mahdollista tarkastella yhtä lailla rekrytointina, taidehankintana, yhteistyöprojektina kuin palveluhankintanakin. Markkinoinnissani olin korostanut sitä, että tarkoituksenani oli tehdä teoksia, mutta piilotettuna ajatuksenani oli myös työllistyminen. Tämä oli ehkä yritysten näkökulmasta tietynlainen itsestäänselvyys, mutta jonka ajattelin tulevan näkyvämmäksi läsnäolon ja työskentelyni kautta. Nähdäkseni yritykset tulkitsivat AiH:n ennen kaikkea taidehankinnaksi, mutta tämän opinnäytteen puitteissa ilmeni ainakin yritysten halu tai pyrkimys asettaa ehtoja teokselle. Vaikka asiaa ei missään vaiheessa ääneen lausuttukaan, asiakas oletti konseptin muodon takia hänellä olevan oikeus neuvotella tuotteen sisällöistä.

Konseptin tarkoituksena on ennen kaikkea ollut löytää mielekäs ja kiinnostava konteksti, jossa tehdä taidetta. Eli löytää yleisö ja tila, jossa voin taiteilijana tehdä työtäni. AiH-konseptin on tarkoitus osaltaan toimia siltena ja pääsynä itseäni kiinnostaviin paikkoihin.

Vaikka alunperin pidin AiH:n kautta taiteilijana työskentelemistä hyvin viattomana yrityksenä työllistyä yrityksiin, jouduin monessa tilanteessa huomaamaan, että asiat eivät ole niin yksinkertaisia. Jo yksin saamissani sähköpostivastauksista oli luettavissa yritysten halu ja oikeus hallita niin sitä mitä yrityksen sisällä tapahtuu kuin myös sen ulkoista kuvaa. Taiteilijan palkkaaminen on yritykselle haaste, koska toisaalta kulttuurin ja taiteen tukeminen näyttää hyvältä ja siten voi parantaa yrityksen imagoa. Toisaalta taas taiteilijan päästäminen mellastamaan vapaasti yrityksen sisällä voi olla huolestuttavaa ja lähtökohtaisesti vastoin yritystoiminnan ideologiaa. Se vaatii yrityksiltä luottamusta.

Myös epävarmuus siitä, mikä lopullinen taideteos tulisi olemaan herätti tietynlaista kitkaa ja osoitti, miten rutinoituneita tuotteiden kuluttajia olemme. Vähämpi kirjoittaa hyvästä tuotteesta ”helppona” eli kuluttajaystävällisenä ja esittää, että tällainen tuote on siten itsestään selvä. (s. 132) Tässä mielessä AiH ei varsinaisesti täytä helpon eli myös ennalta tunnistettavan taidetuotteen kriteerejä. Ennen kaikkea konseptissa esiinnotettu ja tuotteen varsinaiseksi sisällöksi muodostunut taiteilijan vapaus muutti AiH:n ”siaksi säkissä”. AiH on siis oikeastaan taidetuotteeksi naamioitu teos, jossa taideteos on sekä alistettu markkinointiargumenteille että vapautettu kaikesta hyvän tuotteen ennakoitavuudesta.

AiH on tuote, jossa asiakas ei oikeastaan pysty varmuudella päättämään mikä se on, miten se toimii ja mihin sitä voisi käyttää. Sen erityisyys on lopulliseen teokseen liittyvässä mysteerissä. Toisaalta AiH on mahdollista ottaa haltuun yrityksen imagon rakentamisessa ja viestinnässä. Tämä on osoitus talouselämän säännöistä ja siitä, miten miten keskeiseksi työkaluksi viestintä ja kommunikaatio on muuttunut yritysmaailmassa. Toisaalta myös siitä, miten taiteen tekeminen jotenkin täysin irrallaan ympäröivästä todellisuudesta on monellakin eri tasolla utopistista.

Yhteisö

Tavoitteenani AiH:ssa oli päästä jollain tasolla sisään yritykseen. Siis so-
luttautua ja tulla edes pieneksi hetkeksi osaksi työyhteisöä. Motiivina oli
uudenlaisen yhteisöllisyyden löytäminen ja luottamus siihen, että ryhmään
on mahdollista kiinnittyä (vaikka vain hetkeksi) sen alasta riippumatta.
Ajatus, että olisin ollut kuin kuka tahansa työntekijä oli kieltämättä naiivi
ja ehkä myös mahdoton, mutta samalla kummallisella tavalla viehättävä.
Jo projektin myyntivaiheessa kävi kuitenkin selväksi, että mihin tahansa
yhteisöön pääseminen tapahtuu vain tämän yhteisön säännöillä. Syvempi
integraatio vaatisi samoja työtehtäviä kuin muillakin työntekijöillä tai yh-
teisistä projektia, jossa olisi ollut jaettuja tavoitteita.

Antti Hautamäki esittää Opetusministeriön julkaisussa hypoteesinsä
vuorovaikutteisesta ympäristöstä, jota hän nimittää innovaatioiden ekosys-
teemiksi. Tässä kaupunkitason ympäristössä luovuus ja innovatiivisuus
saadaan maksimoitua, kun eri alojen toimijoiden vuorovaikutus on auko-
tonta ja myös toisistaan riippuvaista. Taide on artikkelissa rajattu kuitenkin
omaksi alueekseen, luovuuden, kulttuurin ja innovaatioiden lähteeksi. Se
on itsenäinen ”toimiala”, jolla on siis omat alueensa ja selkeät rajansa. Se on
kenttä, jossa vierailaan ja joka toimii inspiraation lähteenä. Siis paikkana,
josta käydään ammentamassa jotain ja joka ”luonnostaan” pysyy ehtymät-
tömänä luonnonvarana.⁶² Oman työskentelyni kannalta oli oleellista pohtia
monimuotoisuutta, mutta tuoda se kaupunki- tai yhteiskuntatasolta yhtei-
sötasolle. Tavoitteena oli tuoda ilmi monialaisen ja -äänisen toimintaym-
päristön tai työyhteisön mahdollisuus myös yrityksen sisällä.

Siinä missä Hautamäki puhuu ekosysteemistä, olin itse ajatellut AiH:n
kohdalla termiä biodiversiteetti. Termien erot ovat toiminnallisessa nä-
kökulmassa. Yritysmaailma on jo ottanut omakseen ekosysteemi-termin
(sekä joukon muita luontoon viittaavia ilmaisuja) ja käyttää sitä nimen-
omaan kuvaamaan sujuvaa ja ”luonnollista” yritystoimintaa sen kaikilla eri

62 Antti Hautamäki, ”Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä”,
Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä, Opetusministeriön julkaisu-
ja 2009:30 (Helsinki: Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan
osasto 2009, sähköinen aineisto, käyty viimeksi 11.3.2012), 6.

tasoilla⁶³. Biodiversiteetti puolestaan tarkoittaa luonnon moninaisuutta ja sillä viitataan pyrkimykseen suojella kaikkia eliölajeja.⁶⁴ Tällä tarkoitetaan siis näkemystä, jossa myös rikkaruohot ja ns. tuholaiset ovat oleellinen osa elinvoimaista ympäristöä. Voidaan siis ajatella, että Hautamäen ekosysteemi-metaforassa biodiversiteettin idea on olemassa, mutta se toteutuu yrittymämaailman ulkopuolella tai vain yhteiskunnan mittakaavassa. Ekosysteemin tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman tehokkaalla tavalla ideoita, jotka puolestaan tuottavat kaupallistettavia innovaatioita.

Hautamäki katsoo, että innovaatioita syntyy ennen kaikkea luovien verkostojen kautta. Ideana on, että luovuus pääsääntöisesti onkin jossain yrityksen ulkopuolella. Yhteys näihin verkostoihin tapahtuu hänen mukaansa yhä enenevässä määrin globaalisti ja tietoverkkojen välityksellä.⁶⁵ Tällöin viestinnästä tulee oleellisin osa innovaatioita. Oikeammin siis innovaatiot ovat seurausta kommunikaatiosta ja eri alojen edustajien kyvystä keskustella ja ymmärtää toisiaan.

Taide ja kulttuuri ilmenevät Hautamäen artikkelissa nähdäkseni kolmessa eri roolissa ja yrittymämaailmaan välittymisen tasona. Yhtäällä on taide omana ”riippumattomana” alueenaan, josta ammennetaan tai heijastuspintana, joka tuottaa kokijassa luovuuden impulssin. Toisaalta yksittäisen työntekijän henkilökohtaisesta kulttuuritaustasta ja omasta luovuudesta esiinkaivettavana potentiaalina tuottaa innovaatioita. Kolmantena nähdään taiteen ja luovien alojen ammattilaisten oma potentiaali tuottaa sisältöjä tai

63 Googlaamalla sanan ekosysteemi, kymmenen ensimmäisen osuman joukosta löytyy mm. seuraavia:

Mitä minä odotan ekosysteemiltä? Arttu 4.5.2011, Blogikirjoitus ekosysteemiajattelusta tietotekniikkatuotteissa (<http://aani.nokia.fi/tag/ekosysteemi/>)

SAP:n asiakaskeksinen ekosysteemi: läpimurtotuloksia uuden lähestymistavan avulla (<http://www.sap.com/finland/partners/index.epx>)

Ekosysteemi - juhlapuhetta vai arkipäivää. Leena-Mari Lähteenmaa, 23.1.2012, 10:25, ICT Standard Forumin blogi, (http://www.tietoviikko.fi/cio/blogit/ict_standard_forum/ekosysteemi+++juhlapuhetta+vai+arkipaivaa/a757589)

Sosiaalisen median termistön avaaminen: Ryhmä, yhteisö, verkosto, parvi, heimo ja ekosysteemi, Miikka Salavuo, Sosiaalisen oppimisen ja sosiaalisen median asiantuntijapalveluja (<http://miikkasalavuo.fi/2010/10/29/ryhma-yhteiso-verkosto-parvi-heimo-ja-ekosysteemi/>) käyty viimeksi: 9.2.2012.

64 Sivistyssanakirja, (Juva: WSOY 2004).

65 Hautamäki ”Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä” (2009), 18-19.

valmiita innovaatioita yrityksille eli kykyä luovan talouden yrittäjyyteen.

Biodiversiteetin näkökulmasta innovaatiopolitiikka tai innovaatioyhteiskunnan rakentaminen vaikuttaa luonnonympäristön sijaan pyrkimykseltä rakentaa täydellisen harmoninen erilaisten kasvien, kivien, purojen ja polkujen kokonaisuus. Innovaatioiden ekosysteemiin mahtuu mukaan vain tarkoin valittuja taimia ja juuri oikeille paikoille istutettuna. Kyse onkin ehkä mielummin hyvin suunnitellusta ja hoidetusta puutarhasta. AiH:n toimintaidea on tälle lähes täysin päinvastainen. Oleellista on luottaa villiin monimuotoisuuteen, jolle ei aseteta tavoitteita, vaatimuksia tai kovin eksakteja odotuksia. Toisaalta en halua sulkea pois mahdollisuutta, että villi voi lopulta tuottaa juuri niitä toivottuja innovaatioita ilman sen suurempaa pakottamista. AiH:n puitteissa saattaa syntyä tietoa, mutta sen luonne ei ole eksaktia, koska ei ole eksaktia kysymystäkään. On hyvä tiettenkin muistaa, että sekä symbolisesti että reaali maailmassa biodiversiteetin puolustaminen on vaikeaa, kun vastakkain ovat taloudelliset intressit ja luonnon monimuotoisuus itseisarvona. Talous useimmiten voittaa, vaikka kaikki osapuolet juhlapuheissa kannattaisivatkin ”luonnonsuojelullisia” arvoja.

Tapahtumantekijöillä projektin aikana ihmisten kohtaaminen oli konkreettista ja hyvin arkista. Se oli jutustelua, kuulostelua ja tarkkailemista. Se oli normaalia sosiaalista kanssakäymistä. Ammatillisessa mielessä maailmat pysyivät kuitenkin erillään molemmista suunnista. Keskusteluissa en juuri jakanut omaan työskentelyyn liittyviä kysymyksiä muiden kanssa. Olin kuitenkin koko ajan paikalla jossain päin toimistoa tai työpöytäni ääressä. Minua sai häiritä ja tarkkailla. Suhteeni työyhteisöön oli kaksinaiminen, sillä samalla kun yritin tavoitella asemaa yhteisössä, pyrin myös tutkimaan sitä ja mitä he tekevät tilassa. Tapahtumantekijät olivat siis myös teosteni materiaalia tai sen osasia.

AiH on ihmisten ja tilojen kohtaamista. Konsepti on liikettä lähemmäs ihmisiä ja erilaisia ympäristöjä, pois omasta maailmastani. Samalla yhteisön kaipuu on lopulta myös hyvin ristiriitaista, koska teen teoksia lähtökohtaisesti itselleni. Maailmassa oleminen ja siihen kuuluminen vain pakottaa minut näyttämään sen muillekin. Ilman yhteisöä en voi erottua enkä löytää näkökulmaa.⁶⁶ Tarvitsen ulkopuolisen katseen ja yhteisön tullakseni näkyväksi.

⁶⁶ Bourdieu (1998), 23-24.

Työ

Työ on yleensä jonkun toisen ohjastamaa. On olemassa pomo, joka kertoo työtehtävät ja sen mukaisesti tehdään työtä. Tämän konseptin tarkoituksena oli esittää, että taiteen tekeminenkin on työtä. Kuitenkin sen erityislaadua kuvaa se, että työ tapahtuu itse määrittämässäni paikassa, käytän siihen haluamani ajan, teen sitä itseäni kiinnostavilla välineillä ja itse asettamaani tavoitetta kohti pyrkimällä.

Oleellisinta AiH:n puitteissa on siis pyrkiä toimimaan yrityksen sisällä mahdollisimman vapaana ennako-odotuksista tai tavoitteista. Se ei kuitenkaan ole irtautumista todellisuudesta vaan suuntautumista kohti arkea. Kyse on vain vapaudesta ennakoitavuudessa. Työskentelyn raamit syntyvät käytännössä ”luonnostaan” tilan ja ajan rajoista. Ennakoimattomuus on toisaalta aivan yhtä haasteellista taiteen tekijälle kuin se on yritykselle ja työyhteisölle. Se on kuitenkin se aspekti, jonka avulla taiteilija voi pitää yllä vapautta tai riippumattomuutta. AiH:iin sisältyy sekä asiakkaan että taiteilijan näkökulmasta tiettyä arvoituksellisuutta. Kumpikaan osapuoli ei voi varmasti tietää, mitä projektista seuraa teoksena, työskentelynä ja sosiaalisena kokeiluna.

Vaikka AiH:n puitteissa tarkoitus oli löytää jonkinlainen työntekijän rooli, ainakin tapaamisten perusteella oli selvää, että asemani oli taiteilijan. Ja toisaalta konseptini muoto myös vaati sitä. Taiteilijan roolista irti pääseminen olisi vaatinut koko teoksellisen aspektin häivyttämistä ja käytännössä salaista soluttautumista työpaikalle.⁶⁷ Halusin tuoda toimintatapani kautta asiakkaalle mietittäväksi tai reagoitavaksi kysymyksen siitä, mikä on taiteilijan tehtävä ja millainen työntekijä hän on. Taiteellisen työn tuominen työpaikalle oli myös yksityisen tekemisestä yhteiseksi.

Yhtenä oleellisena tavoitteena AiH:ssa oli työskennellä palkattuna ja selvittää mikä merkitys sillä on taiteilijan rooliin. Kuitenkin tein ensimmäisen projektini Tapahtumantekijöille ilmaiseksi. On mahdollista, että sillä oli vaikutusta tapaan, jolla työskentelyni ja tekemäni teokset otettiin vastaan. Niin kuin sanonta kuuluu: ”Ei ole lahjahevosta suuhun katsominen.” Uumoilen, että palkattuna olisin joutunut kohtaamaan tiukempia vaatimuksia työnantajan suunnalta. Toisaalta on mahdollista, että maksun

67 Ks. esim. Pilvi Takalan interventiot, www.pilvitakala.com.

saaminen tekemästani työstä olisi aiheuttanut myös enemmän sisäsyntyisiä paineita. Vasta palkattuna on mahdollista nähdä miten taiteilijan vapaus todella toteutuu tai minkälaista kitkaa se aiheuttaa työpaikalla. Pierre Bourdieu ja Hans Haacke pohtivat kirjassaan *Ajatusten vapaakauppa* mensenaatti-järjestelmän sekä talouden ja taiteen yhteenkietoutumisen kyseenalaisia vaikutuksia nykypäivänä. Ainakin Bourdieun näkemys on, että taiteilijan tulisi olla ehdottoman vapaa, myös taloudellisesti ja yhteiskunnan tulisi huolehtia taiteilijoiden toimeentulosta.⁶⁸

AiH:ssa talouselämän arvot näkyvät jossain mielessä jo siinä, että lähdin rakentamaan taiteellisen työskentelyn metodista konseptia. Se on jonkinlainen nykyaikaiseen, vuorovaikutukseen perustuvan työn luonnos tai hahmotelma.⁶⁹ AiH on konkreettinen yritys tehdä näkyväksi jotain uudelle työlle ominaislaatuista. Kyse on oman työni ja asemani muotokuvasta.

AiH:n puitteissa työskentelemistä tai teosten tekemistä voisi tarkastella myös jonkinlaisena improvisaationa. Jo yksin konseptin periaate, että mitään ei päätetä etukäteen asettaa minut tilanteeseen, jossa on keskityttävä huomioimaan ympäristönsä ja oltava valmis reagoimaan suhteellisen nopeasti siihen mitä siellä tapahtuu. Improvisaatio ei kuitenkaan tarkoita, että voi tehdä mitä tahansa tai toisaalta velvoitettu mihin tahansa. Se on useimmiten nojaamista ennalta mietittyihin rakenteisiin tai teemoihin ja niiden kautta hetkessä elämistä. AiH on itsessään tällainen rakenne.

Teos

Bishop nostaa esille (kritisoiden Bourriaudin tekstiä) kysymyksen siitä, mikä on Bourriaudin *rakenne* suhteessa itse teokseen.⁷⁰ AiH:ssa kysymys tarkoittaa konseptin, varsinaisen työskentelyn ja tehdyn teoksen välisten suhteiden ja niiden merkityksen pohtimista. Tarkastelemalla konseptia

68 ks. Bourdieu (1987), 177-178. Myös Pierre Bourdieu ja Hans Haacke, *Ajatusten vapaakauppa*, suom. K. Kaitavuori, R. Büchi ja L. Nieminen (Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide, 1997) 82-84.

69 Ks. Jussi Vähämäki, "Uusi työ ja prekariaatti" (2006).

70 Claire Bishop, "Antagonism and Relational Aesthetic", *OCTOBER 110*, Fall 2004, 63.

teoksena, joudun pohtimaan sen realisoitumista ”objektiksi” tai kuvaksi (kuten Bourriaud sanoo⁷¹). Konseptin *käyttäminen* tapahtuu tilanteissa, jotka ovat taidemaailman kontekstin ulkopuolella. Näissä tapaamisissa tapahtuman merkitykset tulkitaan eri näkökulmasta (so. bisnesneuvottelu), jolloin teos jää oikeastaan kokematta. Sama koskee työskentelyä eli teoksen tekemistä asiakkaan luona. Tehtyä teosta taas katsotaan ja arvioidaan taiteena, mutta mahdollisesti konseptista irrallisena. Bourriaudille oleellinen teoksen vuorovaikutteisuus tapahtuu siis AiH:n konseptissa ja työskentelyssä, joka on tosiasiaassa piilotettua tai tarkemmin sanottuna asiakkaan taivoittamattomissa.

Itse konseptin ja toimintatavan voi nähdä suhteisiin ja nykyaikaisen vuorovaikutukseen perustuvana teoksena, jossa kuten Bishop esittää, *käyttäminen* on varsinaista kokemista merkityksellisempää.⁷² Sen puitteissa tekemäni teokset ovat taas jotain muuta. En voi arvioida niitä ainoastaan kunkin toteutetun projektin *tulosteina* (tai vastauksina). AiH:n kautta työskentely on oikeastaan jatkumo, joka näyttäytyy lopulta sarjana erilaisia dokumentteja.

Tämän ensimmäisen AiH-projektin myötä joudun miettimään tarkemmin, miten jatkossa haluan työskennellä tai miten artikuloin projektin taiteelliset tavoitteet. Toimistossa työskentelevien ihmisten tekemä työ osoittautui kiinnostavaksi lähinnä sosiaalisessa mielessä. Siitä ei kuitenkaan sellaisenaan riittänyt teoksien teemoiksi asti. Toimiston viehätys perustui ennen kaikkea arkisuuteen. Saatoin ihailla etäältä sen jatkuvaa liikettä, mutta minulla oli mahdollisuus myös hypätä mukaan sen rytmiin.

Teoksen tekeminen johonkin tiettyyn paikkaan tai tilanteeseen ei voi tapahtua yksinomaan paikan ehdoilla, sillä taiteilija tuo siihen aina mukanaan vähintään itsensä ja oman näkökulmansa. AiH on siis osoittautunut raamiksi, jonka kautta rakennan työskentelylle puitteet, mutta teosten ja työskentelyn teemat on tultava itseltäni. Ympäristö on olemassa ja se huomioidaan, sillä se on myös työskentelyn materiaalia. Se tulee tutkimuksen kohteeksi kuitenkin vain omien motiivieni kautta. Ympäristö ja ihmiset voivat siis olla välillisiä vaikuttajia työskentelyyni, mutta eivät suoraan sen aiheita.

71 Bourriaud (2004), 111.

72 Bishop, ”Antagonism and Relational Aesthetic” (2004), 55.

Deleuzen ja Guattarin kuvaavat nomadin ja siirtolaisen tai irtolaisen (migrant) eroja ja kahdenlaisen vaeltamisen tai paikasta toiseen siirtymisen ominaislaatuja On Nomadology -tekstissä. Paikasta toiseen siirtyminen sisältää aina jotain muutakin kuin itse reitin. Kahden paikan välisellä matkalla on oma olomuotonsa, autonomiansa ja suuntansa. Toisaalta nomadin ja siirtolaisen tavalla liikkua on heidän mukaansa suuri ero. Siirtolainen siirtyy paikasta toiseen pakotettuna, vaikka ei tietäisi minne on menossa. Nomadi taas vaelttaa sattumanvaraisesti ilman varsinaista päätepestettä ja sitä kaipaamatta.⁷³

Oman työskentelyni AiH:n puitteissa ja sen ulkopuolellakin on kulkua, joka on luonteeltaan ennen kaikkea hapuilevaa. Kannan mukana omia teemojani, jotka voivat olla hyvinkin epämääräisiä. AiH voi toimia metodia, jossa on mahdollista pysähtyä hetkeksi ja tehdä teos näistä teemoista aina silloiseen tilanteeseen (ja tilaan). Siinä on mukana ripaus yritystä myös aina asettua tähän uuteen paikkaan. Työskentelyäni voi pitää intuitiivisena, sen keskeisin metodi on kohtaaminen, mutta sen fokus on jossain tämän kohtaamisen ulkopuolella. Siinä missä esimerkiksi Pilvi Takala pystyy tuomaan esille eri maailmoista ne eksaktit pisteet, joissa niiden ominaislaatu tiivistyy, AiH:n tavoitteena on ainoastaan tutkia, voiko vaeltaminen vieraalla maaperällä olla taiteellisen toiminnan ja olemisen metodi.

AiH:n puitteissa olin ajatellut taiteellisen työskentelyn sitoutuvan ajallisesti yksittäisiin projekteihin ja sitten muodostavan peräkkäisinä jonkilaisen teoksellisen jatkumon. Ennen tätä ensimmäistä Tapahtumantekijöille tehtyä projektia en ollut tullut ajatelleeksi mikä merkitys on projektien välisellä ajalla. Ne olivat olleet vain taukoja. Mutta itse työskentelyperiodin pilkkoutumisen myötä havahduin ymmärtämään tauon merkityksen. Sen aikana tapahtuu kaikkein oleellisin eli syntyy näkökulma ja etäisyys siihen mitä on tekemässä. Tauko nivoutuu yhteen keskeneräisyyden ja jatkuvuuden kanssa. Nämä kaikki kuvaavat työn(i) pohjimmaista luonnetta. Työ ei lopu. Se vain vaihtuu toiseksi.

73 Deleuze & Guattari, "On Nomadology", *The Everyday* (London: Whitechapel Gallery; Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2009), 88. (Käännös minun.)

LIITTEET

Myyntikirje:

Hyvä Henkilön Nimi,

Olen helsinkiläinen taiteilija ja teen maisterinopintojani Aalto-yliopiston Taideteollisen korkeakoulun Porin taiteen ja median laitoksella. Olen opintojeni loppusuoralla tekemässä opinnäytetyötäni työnimeltään ”AiH - Artist in House”. Se on projekti, jonka ideana on paikkasidonnaisen taideteoksen tekeminen työpaikalle ja työpaikalla. Oleellista työskentelyn kannalta on päästä tekemään teosta työntekijän roolissa, osana työyhteisöä. Työskentelyjakson pituus on kolme viikkoa, jona aikana toteutan tilaan paikkasidonnaisen teoksen.

Olisin kiinnostunut yhteisteistyöstä yrityksenne kanssa, teidän tiloissanne. Tavoitteenani on toteuttaa projekti vielä tämän syksyn aikana. Toivon, että onnistuin herättämään kiinnostuksenne tähän projektiin. Taiteen tuominen tapahtumana työpaikalle avaa varmasti uusia näkökulmia koko henkilöstölle. Sen lisäksi taideteos itsessään tuo iloa projektin jälkeenkin.

Olen valmis kertomaan lisää ideastani ja sen toteuttamistavasta myös henkilökohtaisesti.

Yhteydenottoanne odottaen,

Anna Bergman

Sähköpostivastauksia ja -keskusteluja myyntikirjeen tiimoilta

Lähetetty: 18. lokakuuta 2011 klo 21.47.18

Moi Anna - jännä idea!

Ensi alkuun pari kysymystä:

- meillä on monenmoista työtä ja tekemistä, mikähän voisi olla työyhteisö, jossa tätä työtä tekisit.
- tuleeko jaksosta kustannuksia?

Lähetetty: 19. lokakuuta 2011 klo 13.12.14

moi Anna,

juttelin organisaatiossa ideastasi ja se oli kyllä kiinnostava mutta ajan-kohta on hankala. Olemme kiinnostuneita jos toteutus voisi olla ensi vuoden puolella mutta jos se on tänä vuonna, ei valitettavasti onnistu.

Lähetetty: 19.10.2011 13:45

Hei J.!

Opinnäytetyöni valmistumisen kannalta yritän ensisijaisesti päästä tekemään projektia syksyllä. Tosin olen ajatellut jatkossakin tehdä teoksiani tällä metodilla, joten voisin hyvin tulla xxx:lle ensi vuodenkin puolella.

Tässä vielä vastauksia edellisessä viestissä esittämiisi kysymyksiin.

Projektin luonnehan on hieman seikkailumielinen, joten en ole kovin tarkasti määritellyt mikä olisi täydellinen tai optimaalinen työyhteisö. Ehkä teidän päässä osattaisiin arvioida tätä paremmin? Voisin kuvitella työskentelyn onnistuvan vaikka koodarien keskelläkin, kunhan vain saan oman pöydän ja tuolin. Oleellistahan on ihmisten kohtaaminen ja siitä syntyvä dialogi, joka sitten puolestaan inspiroi taideteoksen tekemistä.

Projektista tulee kustannuksia. Oma palkkani/palkkioni ja mahdollisesti kohtuullisia materiaalikustannuksia.

Olisi tietenkin mukava päästä kertomaan tarkemmin ideastani vaikka kahvikupposen ääressä. Tässä kuitenkin linkki projektin esittelyvideoon.

Toivottavasti aukeaa. <http://www.annabergman.net>

Aurinkoisin terveisin

Anna

Lähetetty: 19. lokakuuta 2011 klo 13.58.21

Kiitos Anna,

välitän lisätiedot eteenpäin organisaatioissa josko asiaan voitaisiin tosiaan palata paremmalla ajalla.

Lähetetty: 20. lokakuuta 2011 klo 13.25.24

Hei Anna,

kiitos viestistäsi. Valitettavasti meillä ei ole mahdollisuutta osallistua tähän projektiin.

Kiitos kiinnostuksestasi xxx kohtaan ja mukavaa syksyn jatkoa!

Lähetetty: 20. lokakuuta 2011 klo 15.00.08

Hei Anna

Onnitteluni hienosta projektisuunnitelmasta.

Meillä on tällä hetkellä menossa ja osittain alkamassa koko kiinteistöä ja korttelia koskeva suuri remontti- ja täydennysrakennushanke toimitiloissamme Vallilassa.

Hanke on juuri lähtenyt käyntiin ja osassa taloa remontti vaikeuttaa ja vaikuttaa kaikin tavoin eri toimiin. Osa rakennuksista saneerataan, kortteliin tulee myös uudisrakentamista. Projekti kestää n. neljä vuotta. Tästä syystä ajankohta ei ole mahdollinen paikkasidonnaiselle teokselle.

Toivotan onnea opinnäytetyöllesi ja hyvää syksyn jatkoa!

Lähetetty: 21. lokakuuta 2011 klo 7.40.45

Hei

Kiitos luovasta ideasta.

Yrityksemme toimitiloissa --- ollaan varsin rajoittuneita erilaisten sisustuselementtien suhteen johtuen mm. sisustusarkkitehdin kansa sovituista ratkaisuista.

Toisaalta budjettikurimme ei veny uusiin hankkeisiin.

Menestystä työhösi

Lähetetty: 24. lokakuuta 2011 klo 8.56.15

Hei!

Kiitos viestistäsi. Olisimme kiinnostuneita keskustelemaan kanssasi tarkemmin voisimmeko tehdä tässä asiassa yhteistyötä.

Milloin sinulle sopisi tulla käymään xxx toimistolla?

Yst. terv. xxx

Lähetetty: 24. lokakuuta 2011 20:13

Hei K!

Tulen mielelläni. Tällä viikollakin käy keskiviikosta perjantaihin tai sitten ensi viikon alkupuolella? Omat aikatauluni ovat aika joustavat, mutta huomenna (tiistaina) olen vielä reissussa.

Syysterveisin,

Anna

Lähetetty: 25. lokakuuta 2011 klo 8.17.27

Hei!

Kiitos viestistäsi! Ensi viikolla meille sopisi vaikka keskiviikkona, 2.11. 15.00? Sopiiko tämä sinulle?

Yst. terv. K.

Lähetetty: 25. lokakuuta 2011 klo 9.09.04

Huomenta!

Keskiviikko 2.11. käy hyvin. Nähdään ensi viikolla!

Anna

Lähetetty: 4. marraskuuta 2011 12:47

Hei K.!

Kiitos vielä keskiviikkoisesta tapaamisesta. Se oli omalta kannaltani hyvin antoisa ja inspiroivakin. Ajattelin vielä laittaa teille portfolioni, kun noilla nettisivuilla on aika niukasti teoksia. Toivottavasti pääsemme tekemään yhteistyötä.

Terveisin

Anna

Lähetetty: 14. marraskuuta 2011 klo 16.52.44

Hei Anna!

Kiitokset materiaalista ja käynnistä Yhtiössä. Pahoittelut että vastauksemme on kestänyt niin kauan, mutta emme ole oikeastaan ehtineet aiemmin S:n kanssa asiasta juttelemaan. Tulimme nyt kuitenkin siihen tulokseen, että joudumme kieltäytymään tarjouksestasi. Meille itsellekin on vielä niin auki se, mitä haluamme tänne toimistolle saada, ettei ole järkevää nyt aloittaa projektia.

Toivotamme sinulle kaikkea menestystä taiteellisella urallasi ja eihän sitä tiedä missä tiemme saattavat kohdata.

Yst. terv. K.

Lähetetty: 24. lokakuuta 2011 klo 9.41.24

Hei,

Kiitän mielenkiinnostanne yritystämme kohtaan ja idea paikkasidonaisesta teoksesta on minusta hieno ja ilahduttaisi varmasti työntekijöitämme ja vierailijoitamme. Tällä hetkellä meillä on kuitenkin vaikea resursoida tähän henkilökuntaa mukaan, joten joudumme valitettavasti kieltäytymään.

Lähetetty: 24. lokakuuta 2011 klo 10.19.16

Hei

Anteeksi viivästynyt vastaus. Selvittelin mahdollisuuksia, mutta valitettavasti hanke ei toteudu kanssamme.

Menestystä pyrkimyksessä ja hyvää syksyn jatkoa.

Lähetetty: 25. lokakuuta 2011 klo 14.46.18

Hei,

Voitko kertoa enemmän idean toteutuksesta. Pakostakin joudumme puhumaan myös rahasta, eli kuka maksaisi tällaisen taideteokse? Ministeriö on ankanan säätökuurin kourissa joten meiltä sitä valitettavasti ei löydy.

Lähetetty: 26. lokakuuta 2011 klo 13.22.56

Hei!

Laitan näin aluksi oheen linkin, josta löytyy tekemäni esittelyvideo projektista (kesto 1:36min). Olisi kuitenkin mukava jutella vaikka puhelimitse toteutuksesta ja siitä rahoituksestakin. Milloin voisin soittaa?

Syysterveisin

Anna Bergman

Lähetetty: 26. lokakuuta 2011 klo 20.45.30

Hei Anna!

Kiitos yhteydenotostasi. Opinnäytetyösi kuulostaa mielenkiintoiselta projektilta. Ehdottamasi yhteistyökuvio ei kuitenkaan tällä hetkellä ole oikein sopiva. Toimistotilamme Helsingin Forumissa on ja tulee olemaan parin seuraavan vuoden aikana muutoksen alla osin Forumin suorittamien suurten korjausten/muutosten takia ja osin sen takia, että olemme muuttamassa uusiin tiloihin parin vuoden päästä.

Toivon, että löydät jonkin muun sopivan kohteen opinnäytetyösi tekemiselle.

Lähetetty: 7. marraskuuta 2011 klo 10.16.55

Hei Anna!

Anteeksi, että vastaus on näin venähtänyt.

Kiitos mielenkiinnostasi yritystämme kohtaan, mutta ei kiitos. Olemme muuttaneet tähän rakennukseen vasta 3 vuotta sitten ja sisustus, taideteokset mukaan lukien on tarkkaan suunniteltu ja toteutettu – suurimmaksi osaksi jo olemassa olevan taiteemme perusteella. Tiedustelin tilannetta myös talon sisäisesti, eikä kiinnostusta tämäntyypyypiseen toimintaan tällä hetkellä ole.

Mukavaa syksyä ja opiskeluiloa!

terveisin

T. Jxxx, mainospäällikkö

Lähetäjä: Pxxx S.

Lähetetty: 19. lokakuuta 2011 15:06

Vastaanottaja: Jxxx Txxx

Aihe: VL: AiH - Artist in House

Hei T.,

Sinulla on liuta ystävällisiä fraaseja varastossa, joten voisitkohan vastata näitisti oheiseen ettemme osallistu.

Terv. S.

*Huomioita ja lisäyksiä esittely- ja tiedoteteksti
Tapahtumantekijöiden avajaisiin 20.1.2012*

Galleria TT
Iso Roobertinkatu 1 A 12, 4. krs.
00120 Helsinki

12.-16.12.2011 ja 9.-20.1.2012

Anna Bergman:
Huomioita ja lisäyksiä

Kolmen viikon työskentelyn tuloksena on tapahtunut pieni tilojen haltuunotto. Tapahtumantekijöiden toimisto on hetken aikaa ollut sekä toimisto, taiteilijan työhuone että galleria, jossa kaikkien siellä työskentelevien arki on jatkunut kuten aina ennenkin. Taiteilijan näkökulmasta projektin tarkoituksena on ollut tutkia taiteen tekemisen mahdollisuuksia toimistoympäristössä. Työskentelyn lähtökohtina ovat olleet tila, ihmiset ja kohtaaminen. Jokin on ehkä muuttunut tai vaihtanut paikkaa. Projekti on ollut prosessi, johon on otettu mukaan sekä tila että siellä työskentelevät ihmiset. Samalla kun työntekijät ovat katsoneet taiteilijaa myös taiteilija on katsonut työntekijää.

AiH – Artist in House

Huomioita ja lisäyksiä on syntynyt osana Anna Bergmanin AiH – Artist in House projektia. Sen tavoitteena on löytää vastauksia kysymykseen: Voiko taide tapahtua työpaikalla? Projektissa taiteilija työskentelee yrityksessä taiteilijana, mutta kuitenkin työntekijän asemassa. Työskentelyperiodi on kolme viikkoa, jona aikana taiteilija toteuttaa työpaikalle paikkasidonnaisen teoksen. Teoksen muotoon ja toteutukseen vaikuttaa sekä itse toimistoympäristö että työntekijät. Tarkoituksena on tutustua ihmisiin ja yhteisön yleiseen toimintaympäristöön ja antaa sen johdattaa teoksen ideointia.

Projektin yhtenä lähtökohtana on taiteen paikka konkreettisesti tilassa ja ympäristössä. Se on tutkimusretki siihen voiko nykytaide tapahtua oman ”reviirinsä” ulkopuolella ja millä ehdoin. Projektin voi nähdä osana taiteen piirissä tapahtuvaa liikettä levittäytyä kohti arkiympäristöjä ja madaltaa ihmisten kynnystä olla kosketuksissa taiteeseen.

Anna Bergman tekee maisterin opinnäytetyötään Aalto-yliopiston Taiteen ja suunnittelun korkeakoulun taiteen laitoksen Porin yksikköön.

Huomioita ja lisäyksiä teosluettelo

Anna Bergman

Huomioita ja lisäyksiä

1. Taina (ja Anna)
2. Sari ja Elina
3. Kaisa ja Kati
4. Neuvotteluhuone
5. Aula

Tapahantumantekijöiden loppukyselyn vastaukset

Kysymykset:

1. Mitä odotit projektilta?
2. Mitä mieltä olet ”lopputuloksesta”?
3. Millaisia vaikutuksia projektilla tai taiteilijalla oli toimiston arkeen?

Työntekijä A:

1. Minulla ei oikein ollut mitään odotuksia projektin suhteen. Idea tosin kuulosti heti alusta alkaen hauskalta. Jotenkin sitä ajatteli, että jännä nähdä, mitä saat meillä aikaan.
2. Lopputulos oli mielestäni erittäin onnistunut. Koko toimistotila heräsi erilailla henkiin ja tietyt kohdat huoneissa saivat ihan uudenlaisen muodon. Vielä nytkin, kun teos on jo poissa, tila näyttäätyy erilaisena jostain syystä. Vaikka gallerian avajaisiin ja päättäjäisiin tuli lopulta paikalle vain yksi asiakas, saimme pelkällä kutsuprosessilla paljon positiivista huomiota aikaan. Näin ollen teos myös tuki meidän liiketoimintaa.
3. Projekti piristi meidän arkea selvästi. Varsinkin taloudellisesta haastavana aikana, projekti toi uudenlaista energiaa ja luovuuden tunnetta työn tekemiseen. Oli hauska seurata projektin etenemistä ja käydä katsomassa huoneita eri vaiheissa. Aamulla töihin tullessa odotti, että mitä Anna nyt on keksinyt.

Tämän kokemuksen perusteella voin erittäin mielelläni suositella Artist in House-projektia. Eikä yhtään huono asia olisi, jos joskus tulevaisuudessa toimistoissa olisi assistentin, toimitusjohtajan ja siivojan lisäksi aina myös oma taiteilija.

Kiitos Anna vielä kerran hienosta kokemuksesta!

Työntekijä B:

1. En osannut odottaa juuri mitään, koska sain projektista todella vähän ennakkotietoa.

Odotin avoimin mielin, mitä tuleman pitää...

Odotin ehkä, että projektista jäisi jokin konkreettinen teos toimistoomme.

2. Pidin kovasti toimistomme muokkaantumisesta pikkuhiljaa uuteen uskoon (tosin en ollut koko aikaa paikalla).

Vaikkakin rutiineita rakastavana ja muutoksista ahdistuvana aluksi tuntui oudolta, kun joku oli koskenut minun tavaroihini (vaikka luvan olin itse antanutkin!).

Taiteesi toimistollamme sai todella ajattelemaan taiteen vaikutusta ympäristöömme.

3. Uskon, että jos toimistolla olisi ollut projektin aikana enemmän työntekijöitä ja yrityksemme tilanne olisi nykyistä normaalimpi vaikutukset olisivat tulleet näkyvimmiksi. Olisi tullut enemmän keskustelua jne.

En osaa eritellä vaikutuksia toimiston arkeen. Sinä sulauduit tyyppini meidän joukkoon niin hyvin (osa vaikutusta ehkä sillä, että sinulla oli entuudestaan ystävyssuhde meidän Katiin).

Työntekijä C:

Terve, Anna!

Olen juuri leikellyt nipun kolmiulotteisia paperinukkeja Sarille jotain tahtumaa varten ja tuli mieleen tämä meilisi ja etten ole siihen vastannut. On ollut vähän kiireitä, mutta nyt olen saanut kaikki tammikuussa tehtävät raportit ja tilitykset ja muutokset valmiiksi, ja kun tilinpäätösten tekemiseen tarvittavaa tietoa pitää vielä varrota jonkin aikaa, ehtii hyvin leikellä paperinukkeja ja vastata.

En odottanut projektilta yhtään mitään. Periaatteessa olen sitä mieltä, että aina pitäisi tarjota harjoittelupaikka, jos joku sitä kysyy ja tarvitsee, koska muuten eivät opinnot edisty niillä opiskelijoilla, joille työharjoittelut ovat pakollisia. Omien ammattikoululaisteni kanssa olen aikanaan joutunut sivusta seuraamaan sitä etsimisen tuskaa. Varsinaiseen työharjoitteluun täällä harvoin on tarpeeksi tekemistä, mutta sinähän toitkin oman työsi tullessasi. Ajatuksena taiteen tuominen työpaikalle tuntui ensin jotenkin kummalliselle, mutta sitten: miksei? Onhan ihmisillä kotonakin taidetta.

Ja monilla työpaikoillakin on. Eikä siitä mitään haittaakaan kai ole.

Lopputuloksestakaan en oikein osaa sanoa. Se varsinainen sessio jäi minulta kokematta, kun en asiakkaitten pelottamisen pelossa - ja silloin niitä vuodenvaihdetoitakin oli vielä stressiksi asti - arvannut siihen osallistua, mutta näinhän toki ainakin osan kättesi jälkiä jo ennen vieraiden tuloa. Toisaalta mikään ei tainnut muuttua tämän projektin myötä. Eteisaulan tuoleihin törmäilee taas niitten entisillä paikoilla ja Nina Hagen on riisuttu alas seinältään. Mutta. No. Ei siitä mitään haittaakaan ollut.

Taiteilija itse oli mukava täydennys lomautusten myötä kaventuneessa työyhteisössä.

Kiitos!

Työntekijä D:

1. Koska olen ollut lomautettuna en ole sisäistänyt projektia sen kummemmin, saattikka osannut siltä oikein mitään odottaakaan.

2. Lopputulos oli minusta varsin ilahduttava. Jotenkin kaikki omat tavat ja esineet näyttäytyi ihan toisella tavalla ja saivat ikään kuin uusia merkityksiä omalla työpöydällä. Samaan aikaan oli kiva huomata, kuinka ihan tavallisista esineistäkin voi saada visuaalisesti miellyttäviä, suorastaan trendikkään näköisiä asetelmia. Omasta työpöydästä tuli mieleen sisustuslehtien, kuten Dekon, tavat esitellä jotain piensisustustavaroita (toivottavasti tämä ei ole loukkaus taiteilijalle!). Olit tosi kekseliäästi tehnyt ”toisen romusta toisen aarteita”

3. Tähän en osaa vastata, kun en ole ollut paikalla.

Toivottavasti näistä on apua ja hyvää keväänjatkoa! (nyt sitä uskaltaa jo toivottaa ;))

Työntekijä E:

Sori, että jouduit odottelemaan! En ole kerta kaikkiaan ehtinyt...

1. Piristystä, jotain erilaista.
2. Lopputulos oli kannaltamme hyvä, koska se aiheutti hupia (ainakin minulle:) ja myös aihetta ja sisältöä viestiä asiakkaillemme sekä luoda persoonallisempaa imagoa yritykselle.
3. Projekti piristi nuukahtanutta meinikiä. Kiva kun oli oikeasti erilaista happeningia. Myös ”vieras” toimistolla ylipäättään loi positiivista tunnelmaa. Taiteilijan persoonalla ja kemialla toimiston väen kanssa on tällaisessa projektissa iso merkitys. Projekti oli hyvä muistutus siitä, että asioita voi ja pitää katsoa välillä eritavalla. Lasitornia kaivaten:)

KIRJALLISUUS:

- Bishop, Claire. "Antagonism and Relational Aesthetic", *OCTOBER* 110, Fall 2004, 51–79.
- Bishop, Claire ed. *Situation (Documents of Contemporary Art)*, London: Whitechapel Gallery; Cambridge, Massachusetts: The MIT Press 2009.
- Bourdieu, Pierre. *Järjen käytännöllisyys – toiminnan teorian lähtökohtia*, suom. Mika Siimes, Tampere: Vastapaino 1998.
- Bourdieu, Pierre. *Sosiologian kysymyksiä*, suom. J.P. Roos, Tampere: Vastapaino, 1987.
- Bourdieu, Pierre ja Haacke, Hans. *Ajatusten vapaakauppaa*, Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide, 1997.
- Bourriaud, Nicolas. *Relational Aesthetics*, transl. by S. Pleasance & F. Woods with the participation of M. Copeland, Les presses du réel, 2002
- Calle, Sophie. *Sophie Calle – M'as-tu vue?: Did you see me?*, ed. Macel, Christine. Munich; London: Prestel, 2010.
- Deleuze, Gilles and Felix Guattari. "On Nomadology". Teoksessa *Situation (Documents of Contemporary Art)*, London: Whitechapel Gallery; Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2009, 88–90. (Alunperin julkaistu Deleuze, G. and Guattari, F., *A Thousand Plateaux: Capitalism and Schizophrenia*, trans. Massumi, B., Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987, 380–82).
- Johnstone, Stephen ed. *The Everyday (Documents of Contemporary Art)*, London: Whitechapel Gallery; Cambridge, Massachusetts: The MIT Press 2008.
- Sivistyssanakirja, Juva: WSOY, 2002.
- Takala, Pilvi. *Pilvi Takala: between sharing and caring*, tekstit A. Ögüt, Carquefou : Frac des Pays de la Loire, cop. 2007.
- The 6th Berlin Biennale for Contemporary Art, (Was draußen wartet = What is waiting out there)*, näyttelykatalogi. Köln: DuMont, 2010.
- Vähämäki, Jussi. *Kubnurien kerbo – vanhan työn pabeista uuden työn hyveiksi*, Helsinki: Tutkijaliitto, 2004.

Painamattomat lähteet:

- "ALV%" *Täydellinen Ympyrä*. Tampereen Taiteilijaseuran tiedotuslehti, 2004. <http://www.tampereen-taiteilijaseura.fi/verkkolehti2004/alv.html> (käyty viimeksi 11.3.2012)
- Grimm, Sabine and Ronneberger, Klaus. "An invisible history of work. Interview with Sergio Bologna". *Springerin*, issue 1/07. <http://www.springerin.at/dyn/heft.php?id=50&pos=1&textid=1904&lang=en>. (Käyty viimeksi 11.3.2012)
- Liikanen, Hanna-Kaisa. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014*. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1, 2010 (sähköinen aineisto, www.minedu.fi, käyty viimeksi 11.3.2012).
- Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä*. Opetusministeriön julkaisuja 2009:30, Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto 2009 (sähköinen aineisto, www.minedu.fi, käyty viimeksi 11.3.2012).
- Rönkä, Anu-Liisa et al. *Taide käy työssä: taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä*. Lahden ammattikoulun julkaisusarja C, osa 74, 2011 (sähköinen aineisto, <http://www.taikahanke.fi/etusivu/julkaisut/>, käyty viimeksi 11.3.2012).
- Sjöberg, Kira. *Nykytaiteen markkina-rakenne, ansaintalogiikka ja uudet liiketoimintamallit*, Luovan Suomen julkaisuja 2., Luova Suomi / Cupore 2010 (sähköinen aineisto: <http://www.luovasuomi.fi/tietoa/julkaisuja>, käyty viimeksi 11.3.2012).
- Thitz, Riika. "Pilvi Takala tekee näkymättömän näkyväksi" (haastattelu). *Fins Cultureel Instituut voor de Benelux : Institut Culturel Finlandais pour le Benelux*. <http://www.finncult.be/fi/haastattelut/269-pilvi-takala> (Käyty viimeksi 11.3.2012)
- TILLT – For a New Perspective* -esite (sähköinen aineisto: www.tillt.se, käyty viimeksi 11.3.2012).
- Vähämäki, Jussi. "Uusi työ ja prekariaatti", *Megafoni* 2006, <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=343>. (Käyty viimeksi 11.3.2012.)

Verkkolinkit:

www.art360.fi/taiteen-hankkiminen/taiteilijapalveluita/palvelupaketit-yrityksille/. (Käyty viimeksi pvm 11.3.2012)

www.artlab.dk (Käyty viimeksi 11.3.2012)

www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/kulttuuri_hallitusohjelmassa/?lang=fi (Käyty viimeksi 11.3.2012)

www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankkeet/?lang=fi (Käyty viimeksi 11.3.2012)

www.novia.fi/artgoeswork/vad-vi-gor-suomeksi/. (Käyty viimeksi 11.3.2012.)

www.pilvitakala.com (Käyty viimeksi 11.3.2012)

www.tillt.se (Käyty viimeksi 11.3.2012)

[www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/taiku/toimintaohjelma/tieto-
atyokaluja/hankkeita](http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/taiku/toimintaohjelma/tieto-
atyokaluja/hankkeita) (Käyty viimeksi 11.3.2012)

www.uusityöntäällä.fi (Käyty viimeksi 11.3.2012)

www.vero.fi (Käyty viimeksi 11.3.2012)

Tekijä Anna Bergman		Työn julkaisuvuosi 2012
Laitos Taiteen laitos	Koulutusohjelma Visuaalisen kulttuurin maisteriohjelma	
Työn nimi AiH – Artist in House		
Opinnäytteen tyyppi taiteellinen produktio	Kieli suomi	Sivumäärä 88
<p><i>Tiivistelmä</i></p> <p>Opinnäytteen aiheena ja tutkimuskohteena on AiH-niminen taidekonsepti. Siinä on kyse yrityksestä myydä taiteilija yritykseen tekemään paikkasidonnaista taideteosta tai teoksia. Näkökulmana on tutkia taiteen ja taiteilijan sijoittumista maailmaan yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa mielessä. Tähän liittyvät ne rajat, joita yhteiskunta ja yhteisöt arjessa rakentavat, synnyttävät tai toteuttavat.</p> <p>Tutkimuksen kohteena on työpaikan arki ja yhteisö, mutta ennen kaikkea se voiko taiteilija taiteentekijänä olla osa tätä arkea. Opinnäytteessä pohditaan taiteilijan työtä ja sen suhdetta muuhun työhön sekä työn ympäristöihin. Tutkimuksessa valotetaan kokemuksellisesti kohtaamiseen, yhteisöllisyyteen, työhön, tekijyyteen ja tilaan liittyviä kysymyksiä. Opinnäyte on myös kuvaus konseptin kehittämisestä ja ensimmäisestä sen puitteissa tehdystä projektista Tapahtumantekijät Oy:n Helsingin toimistossa 12.-19.12.2011 sekä 9.-20.1.2012. Projektin toteutuksen dokumentaatio on liitetty osaksi opinnäytettä.</p> <p>Kehitys- ja suunnittelutyötä on taustoitettu tutustumalla soveltavan taiteen menetelmiin ja projekteihin Suomessa, sekä myös työhyvinvointiin ja innovaatiopolitiikkaan liittyviin hankkeisiin. Taiteellista ja nykyaikaista työtä on pohdittu Jussi Vähämäen uutta työtä käsittelevien tekstien sekä Sergio Bolognan postfordistisen työn kuvauksien näkökulmasta. Taiteen tekijän ja taiteen sijoittumista tilassa ja yhteiskunnassa on hahmotettu Pierre Bourdieun kenttäteorian sekä toisaalta Nicolas Bourriaudin <i>relational aesthetics</i> -termin kautta. Lisäksi vertailukohtana teosten tekemiseen AiH:n puitteissa on käytetty Pilvi Takalan ja Sophie Callen taiteellisen työskentelyn motiiveja ja tapoja.</p> <p>Konseptin suunnittelun lähtökohtana oli pohtia taiteen paikkaa konkreettisesti tilassa ja ympäristössä. Sen avulla oli tarkoitus tutkia voiko nykyaide tapahtua oman ”reviirinsä” ulkopuolella ja millä ehdoin. Kehitetyn konseptin ehdotuksena on lisätä työelämän yhteisöllistä biodiversiteettiä ja pyrkiä löytämään taiteen tekijälle uudenlainen työllistymisen tapa, jossa on mahdollista pitää kiinni taiteen tekemisen vapaudesta ja itsenäisyydestä.</p>		
<p><i>Avainsanat</i></p> <p>työ, uusi työ, työpaikka, toimisto, teos, taiteilija, konsepti, arki</p>		